

کتاب پیژندنه

د کتاب نوم:	بانکي تصدي
خانکه:	بانکداري
مولف:	عبدالغفور امینی
ژباړن:	قاری محمد حلیم
د څار کمېټه:	
	- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین - دیپلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییس - محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار
د تصحیح کمېټه:	
	- محمد احسان احسان - عبدالمتین حمیدی
د گرافیک او ډیزاین څانګې مسؤل:	محمد جان علیرضایی
گرافیک او ډیزاین:	محمد سلیم خان
چاپ کال:	۱۳۹۲ لمريز کال
تیراژ:	۳۰۰۰
چاپ ځل:	لومړی
وېب پاڼه:	www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک:	info@dmtvet.gov.af
کې ISBN:	۹۷۸۹۹۳۶۳۰۰۵۵۲

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل څلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاوېدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزير پېغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغږۍ ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري مټې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسیدو لارې چارې طی کوي او د یوه نیکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي. انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپیریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هیڅ حالت کې نه نفی کېږي او نه هم منقطع کېږي. په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چاپکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپیڅلي هدف ته د رسیدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنګي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تک لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپیڅلو احکامو څخه الهام اخیستی، نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه یوازې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مربیون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نیکمرغه افغانستان ارمان، یوازې او یوازې د دوی په پیاوړو مټو، وینښ احساس او نه ستړي کیدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کیدای شي په ډیرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي.

د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومي مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه رجماندانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي. د نیکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

پاڼې	سرلیکونه	خپرکی
۸-۱	بانک او بیلانس یې یا (بانکی بیلانس)	لومړی
۲۰-۹	بانکي عملیات	دویم
۲۴-۲۱	د قیمتې پاڼو خپرول	درېیم
۳۰-۲۵	د سوداگریز بانک اعتبار او تگلاره	څلورم
۳۸-۳۱	د بانک د مدیریت اصول	پنځم
۴۶-۳۹	بانکي نظامونه	شپږم
۵۲-۴۷	په افغانستان کې بانکداري	اووم
۶۶-۵۳	عمومیات	اتم
۶۷	سرچینې او اخیستنې	
۶۸	د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام	

مقدمه

په دې کتاب کې تر ډیره هڅه شوی ده تر څو په اقتصادي سیستمونو کې د پیسو پر څیرنې سربیره له هغو لارو چارو چې مالي سازمانونه لکه بانکونه، د بیمې شرکتونه، د پانګې اچونې اومشترک صندوقونه و دېته ورته نور داسې، اوهمدارازمالي بازارونه لکه دقيمتي اوراقو بازار، دبورس بازار او ازاد بازار چې په هغې عمل کوي ځواب وړاندي کړي شي. مالي سازمانونه اوبازارونه نه يواځې داچې زمونږ ورځنی ژوند تراغېز لاندې راوړي بلکه په اقتصادي سیستمونو کې دسترو مبلغونو د موندلو د جریان لامل کېږي. چې هغه پخپل وارسره دشرکتونو په سود، د اموالو په تولید او خدمتونو او ان دهبوادونو د اقتصادي وضعې په ښه کیدو باندي اغېز پرېباسي، او ان کله هم دټاکنوپایلې تضمینوي دپیسواوبانکدارۍ یا دبانکي تصدۍ اومالي بازارونوپه اړه مطالعه د ډېرو ارزښتناکو اوپه زړه پورې مسایلو په درک کولوکې مرسته کوي. په دې کتاب کې په همدې ډول پوښتنې مطرح شوي دي، اود هغوی د اهمیت په اړه د گڼو متخصصینو له خوا لیدلوري وړاندې شوی دی. ډېردخوښۍ ځای دی، چې دافغانستان دښوونې او روزنې محترم وزارت د لومړي ځل لپاره دظرفیتونو د ودې پخاطرپه داسې لاروچارو لاس پورې کړی دی.

په اخیرکې باید یادونه وشي چې نوموړی کتاب له اتوڅپرکیو څخه جوړی شوی دی، هره انساني چاره له نیمگړتیاو څخه خالي نه وي. دغه راز دکتاب لیکنې کار اوپروسه ستونز من کار دی لدې کبله له ټولو زده کوونکو اومحترمو ښوونکو څخه هیله کېږي ترڅو په دې اړه مرسته وکړي او خپلی گټوري مشورې د یاد کتاب په بډاینه کې را سره شریکی کړي.

په درناوی

عبدالغفور امیني

د کتاب ټوليزه موخه:
د بانک په اړه معلومات او د هغه د پيدايښت لاملونه تشکيلوي.

بانک او بیلانس یې یا (بانکی بیلانس)

ټولیزه موخه:

د بانک په هکله معلومات او پدیدایښت لاملونه یې تشکیلوي.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- بانک د تاریخ په اوږدو کې.
- د بانکونو موخې.
- د بانکدارۍ علم.
- پېرودونکوته د خدمتونو وړاندې کول او ټولنې په اقتصاد کې یې اغېزې.
- مالي سازمانونه.
- د پېرېو په اوږدو کې د بانکدارۍ چارې.

بانک او د هغه پیدایښت

بانک په یویشتمه پېړۍ کې د اقتصاد په هرم تکیه وهلې او هرڅه چې دي کولای شي بانکي لاسته راوړنې وي. همدغه بانک دی چې راکش کاري یې او سیاست د فرمان شته والی او نشتوالی تعینوي.

په اوسنیو پېړیو کې د اقتصادي فعالیتونو د څانګې خورا مهمه څانګه بانک دی. ځکه پرته له سالمې بانک داری او بانک څخه نشي کېدای یو سالم اقتصاد ولرو. دې عجیبې پدیدې له کومه وخته راهیسې شکل نیولی او څرنګه یې انکشاف موندلی دی؟ د پورتنی سوال په ځواب کې په مختلفو څانګو کې ځینې خبرې دي چې باید په پام کې یې ونیسو. په دې هکله هم متفاوت نظرونه دي. د بانکدارۍ د تاریخ پاڼې دوه نظره مونږ ته انځوروي.

۱- اروپایان چې ځان په دې هکله مخکښ گڼي. د دې پدیدې د پیل نېټه هممهغه اروپا بولي چې هغه د علم د پیل ځای گڼل کېږي. المانی بانکداران بیا ادعا کوي، چې بانک له المانی لغت بامک څخه اخیستل شوی. چې المانی ریښه لري. او په ټوله نړۍ کې اوسمهال په بانک نومول کېږي. او په همدې ترتیب هغوی په دې عقیده دي چې د لومړي ځل لپاره بانک او بانکداري د المان په هیواد کې منځ ته راغلي دي. اما ایټالویان خپل ځان ترنورو یوگام مخکې گڼي او بانکي او پولی حرکت د پوهانو د تفکر زېږنده او دخپلو ښاریانو د تجربو لاسته راوړنی بولي تجارب گڼي دهغوی عقیده پیاوړی منطق وړاندې کوي.

ایټالویان په دې کارټینگار لري چې د لومبارد قومونه چې د ایټالیا په شمال کې ژوند کوي لومړني قومونه وو چې د بانکدارۍ په چارو کې یې غوراو فکر وکړ. هغوی په لومړني ځل د صرافۍ کار ته د یوې کټورې چارې په توگه انکشاف ورکړ. دهغوی د کړنې چل داسې وو چې یوشي ته به یې دخپل ځان په مقابل کې قرار ورکاوه او پری به یې صرافي ترلاسه کوله. له کوم مېز څخه چې به په همدې موخه استفاده کېده د بانکو په نامه به یادېده، چې ور وسته ورسره د داسې معاملاتو د ترسره کولو ځای هم په بانکو مشهور شو او تر نن ورځې پورې مو د بانک په بڼه موندلی دی.

- په یونان کې بانکداري تر میلاد څلور پېړۍ مخکې دا رښي چې معابد په دې هکله مخکښ وو، او د هغوی دلیل هم پر لاندې عواملو ولاړ دي.
- د صرافۍ کار د معابدو د فعالیتونو او چارو یوه برخه وه.
- دخلکو د امانتونو د ساتنې لپاره به معابد خورا ډاډمن ځای گڼل کیده.
- اسیایي ستر تمدنونه هم په دې زمينه کې سترې لاس ته راوړنې لري چې د نړیواله تمدن په وده کې یې ډېره ستره اغېزه لیدلای شو.
- د اسیایي تمدنونو له جملې څخه بابل یو خورا ستر تمدن په ډېرو مواردو کې د حرکت زانگو وه. بای شاهانو په دې هکله ډېر دپام وړ اقدامات ترسره کړي دي. اوله هغې جملې څخه په 1800 ق م کې هامورابي شپږم ساساني شاه د سود قانون او د تجارتي قرضې بنسټ کېښود، چې په حقیقت کې لومړی بانکي قانون گڼل کېږي.

نن ورځ چین د بشري تمدن په وده کې لوړ مقام لري او هم یې داقتصاد په هکله تر نن ورځې پورې ډیر څه سرته رسولی هم دي. دې لرغونې هیواد تر میلاد شپږ پېړۍ مخکې بانکداري تجربه کړي، که څه هم چینایان تر نن پورې په دې هکله د اورپایانو په پرتله

غږ نه دی پورته کړی. ولې څه چې مسلم دي هغه دادي چې په دې هیواد کې بانکداري په همغه زمانه کې دود وه، او په همدې ترتیب کولای شو ووايو چې شرق په لومړي ځل دپولي وسایلو په تبادلې او د پولي وسایلو په تنظیم کې بانکداري دودکړي ده او باید هغه په اخلاقي جرأت سره ومنو.

دپیر یو په اوردو کې دبانکدارۍ چارې

په ننۍ مانا د بانکدارۍ بنسټ په منځنیو پیړیو کې ایښودل شوی دی. او په دې زمانه کې یهودیان دبانک چلوونکې و.

ولې یهودیان په دې عرصه کې مخکښې وه، علت یې په څه کې پټ وه؟ دغه قوم له ډیر پخوا څخه په گټور تجارت اوسوداگرۍ باندي بوخت و.

ایدلوژیکي اومذهبي مانا نعت یې نه درلود او برعکس د داسې کار په پیاوړیتوب کې یې مرسته کوله اوکړې یې ده، که څه هم تورات په څو ځایونو کې منع کړی، خو د گټې تحریم یوازې د یهودو لپاره راغلي دي.

په تورات کې راغلي دي:

که د زما له قومه یوه فقیرته چې ستا گاونډی دی یوڅه نغدی پیسې په پور ورکړې نو د سود خور په شان له هغه سره چلند مکوه او هیڅ گټه پرې مه رده.

په یوبل ځای کې راغلي دي:

((له هغه ورور څخه چې سود اوگټه مه اخله اوله خپله خدایه و ویریرې ترڅو د ورور له تاسره ژوند وکړي.))

په یو بل ځای کې داسې راغلي دي:

((خپل ورور ته پور په سود مه ورکوئ. نه د سپینو زرو او نه هم د ا ذوقی په سود او نه هم د نورو شیانو په سود. غریب ته کولای شې په سود باندي پور ورکړې اما خپل ورورته په سود باندي پور مه ورکوئ.

مسیح د سود په باب خپلو پیروانو ته داسې وویل:

له خپلو دښمنانو سره محبت او احسان وکړئ، او پرته له بدلې او امید پور ورکړئ، ځکه چې ښایي ستاسو اجر به ډیر ستر وي.

اود اسلام مبارک دین هم پدې هکله لارښوونه کړي. دنساء دسورت 141 آیت او په سورة بقره کې 278 او 279 آیتونو کې په څرگند ډول سره یاد ونه شوي ده.

په دې هکله لطفاً داسلامي بانکدارۍ بحث ته مراجعه وکړئ. د بانکدارۍ د داسې رويې په نظر کې نيولو سره په سر کې له ځينو ستونزو سره مخ کېږو چې د بانکي تحركاتو پخ والی په هغه دورو کې ښايي وليدل شي. دې چلند په اروپا کې تر 1593 ميلادي کال پورې ادا مه پيدا کړه. خو په دې کال کې سود لرونکې معاملې له پانگو سره هم انتقال وموند، ترکومه ځايه چې دولتونو او ان نهم پاپ په 1840 ميلادي کال کې عملاً دسود دمعني حکم مات کړ.

تعريف: بانک عبارت له هغه محل څخه دی چې هغه نقدي ودایع چې د دویم ځلي استرداد دځانگړتيا درلودونکې دی او له خلکو څخه دپور اوپانگې اچونې په موخه يې قبلوي. له پورتنې تعريف څخه داسې څرگنديږي چې بانک دمحل له مخې کومې دندې چې ترسره کوي يو ټاکلی انځور وړاندې کوي.

بانک له هغه ځای څخه عبارت دی. چې له خلکو څخه نقدی پیسې اخلې او بیرته يې د وام (قرض) په توگه ورکړی. دخلگودغه تصورداسترداد وړدی.

دپورتنۍ وینا په نظرکې درلودلوسره کولای شو بانک داسې تعريف کړو: بانک له هغې مؤسسې څخه عبارت دی، چې دسهامې شرکت په بڼه دهر هېواد دتجارت له قانون سره سم بانکي چارې مخکې بيايي.

په دې تعريف کې لاندي موضوعات دبانک دتشخيص لپاره په نظرکې نيول شوي دي:

الف – بانک دنورو مؤسساتو په څېر يوه مؤسسه ده.

ب – دغه مؤسسه دسهامې شرکت په بڼه عمل کوي.

ج – بانکي فعاليتونه دتجارت دقانون پربنسټ تنظيميږي.

د بانکدارۍ علم

دبانکدارۍ دعلم په چوکات کې دټولوفعاليتونوتنظيم اوبانکي کړنې لاره هواروی، ترڅومونږ وکولای شو چې دبانکدارۍ علم دنورو علوموپه څېر تعريف کړو.

دبانکدارۍ علم دبانکي کړنو دپيدايښت له څرنګوالي او ددغوکړنود تکاملي ډولونوله بقا څخه دی، اویا په بل عبارت بانک دهغې واسطې يوه مؤسسه ده چې د اشخاصو وجوه اصولاً د امانت ترعنوان لاندي مومي اودغه وجوه دپور په اشکالو، اعتبار، دتجاري برات تنزير او هم دقيمتي اوراقو پېرودنه معرفي کوي.

دغه علم دنورو علومو په شان نشي کولای په يوازې ډول اوپرتله له ټولو علومو څخه

دېرحرکي وي بلکه د خپلو حرکتو لپاره د نورو علومو دبرخو دهمغړۍ لپاره احتياج لري چې عبارت دي له سياست ، اروا پوهنې، جامعه شناسۍ، محاسبې، رياضي، حقوقو او تجارت څخه اوحتی د روحياتو علم دټولو اقتصادي، تکنالوژۍ څانگو په څنگ کې دبانکي فعاليتونو په څرنګوالي کې دپام وړ مؤثريت لري.

دبانک موخې:خورا عمده پوښتنه چې کيدای شي د بانک په اړه ښايي مخې ته راشي دغه ده، چې بانکونه کومې موخې تعقيبوي اودغی موخی څرنګه د سته بندي کولای شو.

دبانکونو په بحث کې په ټوليز ډول له دوو عمده برخو څخه نوم اخستلای شو:

- ۱- د پېرېدونکو لپاره دبانکي خد متونو ترسره کول.
  - ۲- د سهم لرونکو سرمايه دارانو لپاره د زياتي گټی لاسته راوړل.
- دپېرېدونکو لپاره دبانکي خدمتونو تر سره کول دبانک له لومړنيو موخو څخه گڼل کېږي.

پخپله اساسنامه کې دهغې دثبت الزام لري او ديوه اصل په حيث هغه وړاندي کوي. ولې تعهد دغه دی چی سود يا بانکي گټه بايد له بانکي لگښتونو څخه ډېره وي. متوقعه موخو ته د رسېدلو په خاطر بايد لاندي ټگی په نظرکې ونيول شي.

- دپېرودونکو د وجودو راتولونه او دهغوی په کاراچول او د دور نما اوبشپړ پس منظر په پام کې نيول تر هغو شرايطو لاندي چې دبرخه والو گټی لږتر لږه تامين کړای شي.

- د ټولوبانکونو او مؤسساتو د اعتبار جلبولو لپاره کوشښن.
- د نمايند گيو تأسيس او توسعه په غوره شرايطو او د خورا ښو خدماتو په وړاندي کولو سره.
- ټول بانکونه يوازې د بانکي خد متونو د وړاندې کولو او د خلکو دهڅه ونې له لارې دهغوی د نقدي شتمنيو په را جلبولو سره کولای شي دبانک موخې سرته ورسوي.
- ديا دونې ورده چې بانکي فعاليتونه تخنيکي عمل گڼل کېږی او زياتره بانکي فن غواړي.
- په دې اړوند کيدای شي موخوته درسېدنې لپاره له لاندي فعاليتونو څخه کار واخستل شي.
- دټاکلو اومشخصو موخو تشخيص.

- دستونزو په گوته کول.
- له په گوته شويو ستونزو څخه د وتلولاره.
- بانکي دورانديشي.

- له فرصتي لگښتونوڅخه تېښته.
- اوبالاخره دکاري ستراتيژيکي پلان درلودل.
- دپورتنیو مشخصاتو په درلودلو سره یقیناً بانک کولای شي ترڅو خپلو موخوته ورسېږي.
- له دې موخو څخه د یوې موخې دعدم اجرا په صورت کې یا دغیرمتعادل شویو بانکداري موخو ترمنځ عدم موازنه اویا د وروسته حرکتونو امکان یابیځي درپړي اویا هم له سستی سره مخ کېږي.
- موخې عمدتاً په بانکي تعهداتو کې شاملې دي چې هر بانک یې د خپلو پېرودونکو لپاره وړاندې کوي او کومه پوښتنه چې په دې هکله را پیدا کېږي داده، چې د ټولني اوخلکو په وړاندې بانکي تعهدات د کومو اړخونو درلو دونکې دي؟
- په دې هکله لاندې مواردو ته گوته نیول کېږي.
- په مناسبه او منل شوي طریقي سره د خلکو د اړتیا وړ خدمتونو وړاندې کول.
- د هوساینې او تأمین لپاره مرسته.
- د ټولني په گټورو فعالیتونو کې گډون اوبرخه اخیستنې په مناسبې اوبښې طریقي سره د بانکي خدمتونو تدارک کولای شي د یوه بانک ژوند او پایښت تضمین کړي، او د تدارکاتو ښې لارې چارې منځ ته راوړي اونوموړې لارې چارې عبارت دي له:
- دبانک اداره باید په ښه طریقه سره فعالیتونه ترسره کړي، ترڅو د ټولو هغو کسانو گټې پکې تضمین شي، چې برخوال دی اوهم د بانک پایښت تأمین شي.
- بانکي سیاست باید دمتوازیني پا ملرنې پر بنسټ د روانو عواملو اومسایلو له مخې تنظیم شي.
- د مشتریانو دامانتونو دساتلو په موخه پلټنه او کوشښ کول.
- د غوښتنې په مهال د مشتریانو د تقاضاوو منل د روایتی امانتونو په مقابل کې او مثالونه یې.
- پس ویلای شو چې د بانکي کړنو او د بانکي امکاناتو لپاره د یو داسی چوکاټ جوړول چې وکولای شي په سمه او دقیقه توگه فعالیت وکړي، مهم دی. نو ځکه د لاندې عواملو موجودیت اړین گڼل کېږي.
- دغه عوامل کېدای شي د بانکي حرکت د ځنځیري عواملو په نوم ونوموو دا هم باید له پامه و نه غورځوو چې پرته داساسي قانون له شتوالی بانکداري ناشونی کار دی.
- هغه عمده او مهم عوامل چې وکولای شي دسالمو بانکي فعالیتونو اوکړنو ترسره کولو ته

لار پرانيزي هغه عبارت دي له:

- اساسي قانون
- د پيسو اوبانكدارۍ قانون
- د مركزي بانكي قانون ، د دولتي بانكونو قانون اود خصوصي بانكونو قانون
- د بانكي ستراتيجۍ پلان
- بانكي پاليسۍ اود هغوى نورې بېلگې

د لومړي څپرکي د مطالبو لنډيز

په دې څپرکي کي د بانکدراى تاريخ او دهغې لومړنيو فعاليتونو ته يوه لنډه کتنه شوي، ورپسې د اروپايانو، ايتالويانو، بابليانو او چينايانو د بانکدارۍ د طريقې يادونه شوي ده. دغه راز د پيريو په اوږدو کې د بانکدارۍ فن تر بحث لاندې نيول شوى. او د بانک په هکله گڼ تعريفونه ترسترگو کيږي.

د بانکدارۍ دعلم خلاصه او بانکونو عمده موخې يا دې شوي او دهغوى کره اوعمده موخې عبارت دي له مشتريانوته د خد متونو وړاندي کول او د زياتې گټې لاس ته راوړل د پانگې دبر خې د څښتنانو لپاره يوه مرور او کتنې صورت نيولى دى ، او د سالمو فعاليتونو کر نلا رو چې لار پرانيزي يا دونه شوي ده.

د لومړي څپرکي پوښتنې

- ۱- په لومړي ځل بانکداري په کوم هېواد کې منځ ته راغلې نوم يې واخلي؟
- ۲- د ایتالو یانو نظرد بانکدارۍ په هکله څه وو شرح يې کړئ ؟
- ۳- با بلیانو د بانکدارۍ په هکله څه نظر درلود تشریح يې کړئ ؟
- ۴- د تاریخ په اور دوکې د بانکدارۍ په هکله اسیایي لاس ته راوړنې څه شی دي واضح يې کړئ ؟
- ۵- گټه د تورات له نظره تشریح کړئ ؟
- ۶- بانک تعریف کړئ ؟
- ۷- د بانک کره موخې څه شی دي و يې لیکئ ؟
- ۸- هغه عوامل چې وکولای شي د سالمو بانکي کړنو ترسره کولو ته لار پرانیزي کوم دي، تشریح يې کړئ ؟

بانکي عمليات

ټوليزه موخه:

د لیتر آف کريدت او د هغو د ډولونو له تشریح څخه عبارت ده.

د زده کړې موخې: د دې څپرکې په پای کې محصلین باید لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- د پیسو تجارت
- د وخت له پلوه کريدت تونه
- د اعتبار حد او درجه
- دامانتونو ډولونه
- دامانتونو د زیاتوالي طریقې
- دتنزیل عملیه ، مجد د تنزیل اویا مکرر تنزیل ، دنرخ تبادله
- زېرمې او د زېرمو ډولونه

بانکي عمليات

مخکې تر دې چې بانکي عمليات تر مطالعې لاندې ونیسو غواړو یا دونه وکړو چې هغه څه شی دی چې د بانکي عملیاتو چوکاټ تشکیلوي. امانات، روان حساب ، د اعتبار اعطا، برخو یا اسهامو او نورو قیمتې اوراقوته اړونده عملیات ، د وجوه نقل او انتقال د هیواد په دننه او بهرکې، اسعاري معاملات ،

د قیمتې فلزاتو معاملات، تضمین او د ضمانت صدور، له کروندگرو سره مرسته، گروي صنعت، تجارت، حمل او نقل او نورې هر ډول معاملې چې د قانون له نظره مغایرت ونلري. بانک پوهانو ټولې بانکي عملیې په لاندې یا دو شویو برخو تقسیم کړې دي:

۱- د پیسو تجارت

۲- اعتباري یا کرېدېتي عملیات

۳- بانکي مالي عملیات

۱- د پیسو تجارت په صرف تعبیر شوی او صرف مو لکه څنګه چې مطالعه کړ د زیاتولو اوپورته گرځولو په مانا دی نوله همدې کبله کومه مانا چې ورکړل شوي، کیدای شي صرف د داخلی او خارجی پیسو ټول عملیات په ځان کې راوغاري.

۲- کریدي اعتباري عملیات: کرېدېتي اعتباری عملیات د کریدت د پیسو په کتاب کې مطالعه کولای شو اوکریدت داسې تعریفوو:

کریدت په حال یعنی په اوسني پېر کې داشیاوو او خدماتوایښود نه او په راتلونکې کې د هغو بیرته ورکړه د گټې په نوم توپیر سره.

اود زمانې له نظره کرېدیت ت اود هغو ډولونه په داسې ډول تقسیمولای شو:

الف - لنډ مهاله کرېد تونه.

ب - منځ مهاله کرېد تونه.

ج - اوږد مهاله کرېد تونه.

د روانوحسابونوله نظره کرېدیت: د روانوحسابونوله نظره کرید تونه کېدای شي په

لاندې ډولونو تقسیم شي:

- دمال التجاره کرید تونه

- ساده کرید تونه

- د قیمتې او راقو کرېد تونه

- د منلو کرېدتونه

- بورسي کرید تونه

د استعمال له نظره کړېد تونه کیدای شي په د و و کتگوریو تقسیم شي.

- سرما یوي کړید تونه
- استهلا کي کړید تونه

نومبادرکړید تونه

په بهرني تجارت کې کړېد تونه:

- د اکړید تیف کړېد ت
- د ریمباروس کړېد تونه

په دې هکله د هغو کړید تونو د ډولونو یادونه شوې چې په ورځنیو بانکي معاملاتوکې ورڅخه کار اخیستل کیږي، او په لاندې ډول تقسیم کیږي هغه ضمانت شوي یا تاید شوي اعتبارنامه چې د ټولو اړونده حوالو ضمانت پدې سره کیږي. د غیر قابل فسخې اعتبارنامه هغه ده چې د ټا کلي وخت تر ختمېدو مخکې نشي فسخ کېدای. فسخ نه منونکې اعتبارنامه یا د فسخې نه وړ اعتبارنامه هغه ده چې د ټا کلي وخت تر ختمېدو مخکې نشي فسخ کېدای. فسخ منونکې اعتبارنامه یا د فسخ وړ اعتبارنامه هغه ده چې هروخت یې د فسخ کېدو امکان وي

ضمانت شوي فسخ نه کېدونکې اعتبارنامه عبارت له هغې اعتبارنامې څخه ده چې دالغا یا فسخ وړ نه وي او ضمانت یې هم شوی وي.

هغه اعتبارنامه چې ضمانت یې نه وي شوی هغه ده چې ضمانت یې نه وي شوی او له مخه یې یو اعتبار منځ ته راغلی وي خو صاد روونکی بانک یې د ورکولو ضمانت نه کوي. متحدالمال اعتبارنامه هغه ده چې کوم شخص، مؤسسې یا ټا کلي بانک ته نه وي متوجه. کله چې مستفید (رانیوونکی) وجه وغواړي چې له هغه څخه کارواخلي نو باید یوه وسیله پیدا کړي ترڅو د داسې معاملې په ترسره کولو موافقه و کړي.

پرانېستې اعتبارنامه دا ډول اعتبارنامه ځانگړې شرایط په برکې لري او هغه وخت وړ څخه کار اخستل کیږي چې وغواړي پرته د سند له وړاندې کولو یا د هغې حوالې چې د اعتبارنامې په مقابل کې صادر شوی وي تادیات صورت ونیسي.

تجدید کېدونکې اعتبارنامه هغه ده چې اعتباریې د حوالې د صدور په اثر پخپله

تجدید شي • دغه ډول اعتبارنامه عموماً هغو ناد ياتوته د سهولت بسلو په موخه د گرځنده سيارو نماينده گانو په واسطه چې په هر ځای کې عملي کيږي کار ترې اخستل کيږي. سفري يا مسافرتي اعتبارنامه هغه ده چې د هر يوه معامله لرونکې بانک لوري ته متوجه وي اوله دې بانکونو څخه مستفيد هر بانک ته حاضر کيږي او خپل ځان د هغه امضاشوي کارت په واسطه چې صاد روونکې بانک ورته ورکړی دی معرفي کوي اوله هغه اعتبار څخه چې مخکې ورته تثبيت شوی دی د حوالي د صدور په وسيله استفاده کوي. د دې اعتبارنامې له جملې څخه هغه مبالغ چې مستفيد يې اخلي په اعتبارنامه کې تثبيت کيږي.

د اعتبار حد او درجه

د اعتبار حد: هر بانک د خپلو پېرو دونکو لپاره په ټا کلي اندازه سره کريدت پرانيږي، او د يوه ټا کلي مبلغ اجازه پېرودونکي ته ورکوي په هماغه اندازه چې د اعتبار په نوم سره مسمی دی. په دې هکله بايد يا دونه وشي په هغه صورت کې چې داسترداد وجوه واخستل شي د کريدت اخستونکې له لورې په هره اندازه چې وي په هماغه اندازه د وباره کريدت ايجا د يږي اوکريدت اخستونکي کولای شي مجدداً له اعتبار څخه استفاده وکړي.

د اعتبار درجه

د اعتبار درجه د بانک پروړاندې د مشتري (اخيستونکي) د تعهداتو په ترسره کولو پورې تړلې ده، چې پېرو دونکې کولای شي د همدغه خصوصيت پر بنسټ يې په لاندې ډولونو باندې تقسيم کړي.

الف- لومړی درجه اعتبار.

ب - دويمه درجه اعتبار.

ج- درېيمه درجه اعتبار.

چې دغه اعتبارونه د مقدار له لحاظه سره توپير لري، اود اعتبار درجه کولای شي د بانک د رهبرۍ د پلاوي د تصاميمو په اثر داندازې له لحاظه متفاوت صورت ونيسي.

بانکي مالي عمليات: بانکي مالي عمليات په دوو کتگوريو باندې تقسيمولای شو:

۱- په بانکي لنډمهاله عملياتو کې درې موضوعات د قيمتي پانډو د پلورنې او پېرودنې شاملې دي.

۲- په بانکي اوږد مهاله عملياتو کې د شرکت د سهامو پېرودنې او پلورنې اود هغوی امثال

شامل دي خو په هرصورت په عمومي توگه په بانكي مالي عملياتو كي درې برخې شاملېږي.

الف - بانكي اوږد مهاله عمليات

ب - بانكي لنډ مهاله عمليات

ج - د قيمتي اوراقو خپرول

پورتنې بانكي لنډ مهاله عمليات په لاندې موضوعاتوكې خلاصه كيږي

۱- امانتونه او جاري حسابونه: امانتونه او جاري حسابونه د بانكونو لپاره خورا مهم دي. ځكه د بانک د اقتصادي ځانگې ډيرو پوهانو هغه د بانک د بقا اساسي شرط بللی دی. د دې موضوع په هکله خبريو چې بانک مشتريانو او حقوقي شخصيتونو ته د ورسپارل شويو شيانو د راټولولو له لارې بانكي فعاليتونو خدمات تنظيموي. او دغه امانات په حقيقت کې د هغو کريد تونو د اجرا امکانات چې د بانک لپاره گټور فعاليت دی ميسرکوي، د کريدتي عملياتو زياتېدل او کمېدل د روانو اماناتو او حساباتو په اندازې پورې تړلې دي.

۲- د اماناتو ماهيت: د اماناتو اطلاق اکثراً په هغو مبالغو كيږي، چې د يوې ټولنې افرادو په امانت ايښې وي، چې درلودونکی يې کولای شي د اړتيا په مهال له هغه څخه استفاده او په کومه اندازه چې دی پخپله غواړي واخلي. د نړۍ په ټولو هيوادونوکې امانتونه په دوو برخو تقسيمېږي.

۱- رويتي امانات

۲- ميعادي امانات

رويتي امانتونه عبارت له هغو امانتونو څخه دي چې درلودونکی يې پخپل لاس کې شته مبالغ د يوې مودې لپاره په بانک کې ږدي او بانکداري يې په مقابل کې تعهد لري چې په هر وخت او هر مهال يې ورکونکی دی.

ميعادي امانات څرنگه چې يې له نامه څخه څرگنده ده د ټا کلي وخت لپاره په بانک کې ايښودل كيږي او بانک پرته له دې چې هغه خپل ټا کلی مبلغ به ورکوي يوه ټاکلې ټکټانه فېصدي يا يوه معينه گټه به پيرودونکې ته ورکوي. دغه امانات معمولاً د قيمت لرونکو اماناتو په نامه هم يا ديږي.

امانات له مخکينۍ اطلاع سره: يو تعداد امانات دي چې برداشت يې د مخکينۍ اطلاع په اثر امکان منونکې دی او پرته له هغه څخه مخکينۍ اطلاع نشي کولای له پرانيستي حساب څخه څه واخلي. په دې هکله د مخکينۍ اطلاع نېټه حد اقل پينځلس ورځې د اخیستنې له ورځې څخه مخکې ده.

معیادي امانات

معیادي امانتونه د ثابتو امانتونو په عنوان یا دپانګې اچونې په عنوان نو مول کیږي. معیادي امانات په حقیقت کې د بانک او مشتري په منځ کې یو کتبي مالي قرارداد دی. له قرارداد سره سم پېرودونکی موافقه کوي چې د نغدو د وجوه ټاکلی مبلغ د ټاکلې مودې لپاره بانک ته وسپاري. او متقابلاً بانک متعهد کیږي چې د امانتونو اصل اوګټه چې په سر رسید لي پېرودونکې ته په نغدي ډول ورکړي یاد پېرودونکي روان حساب کريد ت کړي. په حقیقت کې د لوړې ګټې نرخ د پېرودونکې انګېزه د قرارداد په انعقاد کې قرار لري. معیادي امانت له بانک سره وي.

څرنگه چې پېرودونکی خپل سپارل شوی و جوه چې په سرسېدلی له بانک څخه ترلاسه نکړي یا د قرارداد په اوږدولو سره اقدام ونکړي، قاعدتاً د سر رسید د انقضاء له نېټې څخه ګټه په سپارل شوي مودې پورې شايي تعلق ونه نيسي بانک د وجوه اخستلو په قبال کې د سپارل شوي سند په رسېد لوکې د پېرودونکې په اختیاري کې يې ورکوي.

ثابته سپارنه له روانې سپارنې سره په مقایسه کې او له بانک څخه پس انداز په مراتبو پور مصرفوی. اما متقابلاً ثابتې سپارنې له دې امتیاز څخه برخورداره وي چې بانک کولای شي ټول ثابت سپارلی مبلغ د قانوني ذ خېرې له کسر کېدو څخه وروسته تجارانو اود پور د سرچینو څېښتانوته ورکړي یا پانګې اچونې ته اقدام وکړي. تجارتي بانک د روانو سپارنو په هکله نشي کولای ورته اقدام وکړي لکن تجارتي بانک د جاري سپارنو په هکله ورته اقدام کولای شي، او باید د نغدو له وجوهو څخه همېشه د بانک په کتله کې د ځواب ورکونې لپاره د سپارښتونو د څېښتانو په در خواست سره قاعدتاً روان دیدار باید وي. د بانک او پېرودونکې په منځ کې اړیکې حیاتي دي.

دپام وړ د حساب پرانیستني له وخته د قرارداد انعقاد او موافقت نامه پیلېږي.

د روانو حسابونو او اماناتو د زیاتېدلو طریقې او لارې چارې

هر بانک په دې لټه کې دی چې داسې لارې چارې وپلټي ترڅو وکولای شي ډېر امانتونه بانک ته جمع کړي اوډېر حسابونه له دې لارې څخه پرانیزي.

په دې اړه بانکونه د بانکي څانګو په توسعې سره په ټولو هغو نقاطو کې چې بانکي کار د ضرورت احساس پکې وی په هغه ځای کې د خپلو بانکي فعالیتونو د توسعې اقدام وکړي. له پامه باید ونه غورځوله شي چې په دې اړه هم د مناسب حالت په نظر کې نیولو

ډېر عمده او اساسي دي او موضوع بايد جداً په نظر کې ولرو. د بانک توسعه د بانکي خانگو له لارې هغه هم د سياست په چوکاټ کې نشي کولای مطلوب فعاليت د بانکونو لپاره چې د مطلوب مفاد د ايجاد ضامن دی منځ ته راوړي. او په ډېرو مواردو کې حتی ممکن تاواني او زيانمن شي.

د بانکي نمايند گيو لوړ لگښت پرته له سنجش او ارزونې څخه او هغه هم تر سخت رقابت لاندي زيانمن دی، چې بايد په تدبير سره يې مخه ونيولی شي.

ولې په هر صورت که سم بانکي مدیریت په د قيق ډول سره کارو کړي، او ټولې پلان شوي چارې تنظيم کړای شي کېدای شي نو يوه ښه طريقه وگنل شي، که څوک له دې طريقې څخه په ښه او غوره ډول استفاده وکړي نو پخپل بانک کې به يې موفق مدیریت پلی کړی وي. د افرادو هڅونه د بانکي حسابونو په پرانستلو کې او د افرادو د پيسو د راټولولو طريقه له دوی څخه بانکي خانگو ته جابزې او دهغوی د اجرا لارې چارې کولای شي د حساباتو او اماناتو په زيا تېدلو کې بانکي لارې چارې خورا مؤثرې گنل کېږي او ترکومه ځايه چې ليدل کېږي ښه پایله يې ورکړې ده.

تنزیل: تنزیل د بېلا بېلو نظرياتوله مخې کېدای شي مختلف تعريفونه ولري.

- هغه مبلغ چې له يوه قرض يا يوه برات څخه د هغې د بېرنۍ ورکړې په نسبت وضع کېږي.
- د وجهي قېمت اود بازاړد قېمت ترمنځ تفاوت په هغه صورت کې چې وجهي قېمت يې څه لوړوي د تنزیل په نامه يادېږي.

د تنزیل په عمليه کې عموماً د حال ارزښت سنجش ته پریږدي او په حقيقت کې د پولي ارزښتونو افاده کول مصارف عوايد يا هم د مصارفو او عوايد و ترمنځ تفاوت چې د زمانې له مختلفو نقاطو څخه واقع کېږي.

د تنزیل عمليه: لکه څرنګه چې د تنزیل په اړه وويل شول چې تنزیل په حقيقت کې د پولي ارزښتونو افاده کول مصارف او عوايد اويا هم د هغو مصارفو او عوايدو ترمنځ تفاوت چې په بيلابيلو وختونو کې پېښېږي. بانکونه د عمليې په تنزیل کې په ډېره هوشيارۍ سره بايد خپل کارونه تنظيم کړي ځکه چې دغه عمليات په هغه صورت کې چې په جدي توجه سره عملي نشي امکان لري چې يوازې يو بانک په بېلارۍ نه بلکه ټول سيستم ښايي فلج کړي. د تنظيم عمليه بايد له يوې تجارتي او راکړې ورکړې له معاملې څخه را پورته شوي وي. دا په دې ماناده چې د تنزیل عمليه څرنګه چې داخيستنې د قدرت ايجادوونکې او ياهم زيا تونکې ده.

مکرر یا مجدد تنزیل: د تجارتي اسنا دو تنزیل چې مخکې تشریح شو. دغه اصطلاح معمولاً د تجارتي بانکونو په اړه چې په مرکزي بانک کې ذخیره لري، او خپل اسناد د خپلو پېرودونکو د غوښتنو د پوره کولو لپاره په مرکزي بانک کې تنزیلوي استعمالیږي. مرکزي بانک له پولې او بانکي سیاستونو سره سم د پولې حالاتو په نظر کې نیولو سره د تنزیل عمليې په اجرا او یا عدم اجرا باندې لاس پوري کوي.

که چیرې مرکزي بانک دې پایلې ته رسېدلی وي چې په ملي اقتصاد کې د انفلاسیون حالت د غوړېدلو په زیاتولو سره یوڅه ممانعت جوړه وي، او په حقیقت کې په هیواد کې د پولې وړاندې کېدلو د زیاتوالي مانع گرځي.

د تبادلې د نرخ تنزیل، د ارزښت تنزیل: څرنګه چې د یو پولې واحد په اړه تنزیل استعمالیږي.

د فلزي محتوا یو له لېروالې څخه موخه یو پول ده چې د قانون په واسطه تعینيږي. همداراز د پیسو د ارزښت وړ کونه یوه ملت لره د بل ملت د پیسو په مقابل کې د ارزښت تنزیل ویل کیږي.

دغه ډول ارزښتونه یا د تبادلې نرخ عموماً په اختیاري او خوښۍ سره قطع نظر له واقعي ارزښتونو څخه چې وجود ولري تعینيږي او همداراز امکان لري له خپلې خوښۍ سره سم تغیر ورته ورکړل شي.

دیا د ونې ورده چې داسې موضوعات لکه تنزیل، تجارتي تنزیل، د ګټې تنزیل، د اضافي ګټې تنزیل، د نغدو تنزیل او داسې نورې بېلګې یې هم وجود لري چې د درس په لړ کې به ښايي ورته اشاره وشي.

بانکي اوږد مهاله عملیات

په دې ډول عملیاتو کې بانک معمولاً په لاندې ډول عملیاتو پیل کوي:

- ۱- بانکې اچونې ته د اعتباراتو ورکونه.
- ۲- مالي عملیات د مالي مؤسساتو د ایجاد په ډول او په اقتصادي مؤسساتو کې د برخې اچونې شرکتونه.
- د بانکي اعتباراتو ورکړه چې په بانکونو کې له خورا څرګندو ویناوو څخه یوه ویناده. کولای شي په سم مدیریت اوسامې حسابۍ سره د بانک لپاره خورا ستره ګټه راوړي.

اورد مهاله اعتبارات

دغه اعتبارات په حقيقت کې د اعتبار چارې دي. ويل کيږي چې وخت يې له پينځوکلونو څخه زيات وخت په برکې نيولی اوتر دوولسوکلونو پوري وي.

دغه اعتبارات هغه ساحات ترخپل پوښښ لاندې راولي چې د شتمنيو د ايجاد ځانگړتيا په صنعت کې بنسټيز ساختمانونه په زراعت کې او په مجموع کې بنسټيزې پروژې بايد ولري. د توليدي ساختمانونو ايجاد، صنعتي ماشين آلات، بنسټيز او مواصلاحي ساختمانونه، مصنوعي ځنکلونه، د ژوروځاگانو کيندنه، رهنې اعتبارات چې د کور پېرودنه اويا هم د کورجوړونه په پام کې ده او توليدي سيستم ته تغييرورکول د دې ډول اعتبار په برکې نيوونکي دي.

د دې اعتباراتو وخت په ځينو وختونو کې کيدای شي ترپنځه ويشتو کلونو پورې هم اورد شي. دغه چاره زياتره د ځنکلونو په ساحه کې صدق کوي.

د پس انداز ډولونه: په عام ډول پس انداز په دوه ډوله دی:

۱- ارادي پس انداز: هغه پس انداز چې قصداً اويا له پلان سره سم د مختلفو دلايلو په خاطر دافرادو په واسطه صورت نيسي خود اقتصادي مؤسساتو په واسطه د اقتصادي فعاليتونو د پراختيا په موخه اود هغوی دکسب او کار په موخه عملي کيږي.

۲- اجباري پس انداز: دغه پس انداز هغه مهال رامنځته کيږي چې مثلاً حکومت د مالياتو په زياتوالي سره د افرا دو دلگښت اندازه اوخصوصي پانگې لره کمښت ورکوي. په پورتني بحث کې د پانگې اچونې له ليد ځای څخه پس انداز په لاندي ډول دسته بندي کيږي.

د ذخيرې پس انداز: د ذخيرې له پس انداز څخه مقصد، عبارت له هغو مبالغو څخه دي چې د لگښت له مسير څخه بهر شوي ولې د دې امکان شته چې دويم ځلې د پېرودونگې دغوښتنې وړ وگرځي.

بانکي زېرمې معمولاً په دوو برخو وېشلاى شو:

۱- قانوني زېرمې

۲ - اختياري زېرمې

قانوني زېرمې: هغو ذخيرو ته ويل كيږي چې بانکونه د قانون په حکم مکلفيت لري ترڅو د خلکو له امانتونو څخه يوه برخه په مرکزي بانک کې په امانت ډول کيږدي ترڅو د بانکي ستونزې د ايجاد په صورت کې په امانت ورکړل شي او دبانک پېرودونکې له خطر سره مخ نشي.

اما د زېرمو اندازه د هر هيواد د بانکي قانون له اصولو سره سم توپير لري. دغه زېرمې دپولي سياست د وسيلې په حيث د مرکزي بانک په لاس د پولي تعادل په ايجاد کې د پولي ارزښت په موخه مؤثر رول لري. د دغو زېرمو په کمېدو اوزيا تېدو سره کېدای شي په بازار کې د پيسو د وړاندي کېدلو مقدار ته بدلون ورکړي.

اختياري زېرمې: اختياري زېرمې له هغو زېرمو څخه بحث کوي چې دعادي او تجارتي بانکونو په اختيار کې وي، او بانکونه کولای شي له بانکي تحليل سره سم د بانک د معاملاتو له مجموع څخه دي په جوړويديو يې لاس پوري کړي.

او په دې صورت کې بانک بايد پوه شي چې په يوه ورځ کې بانک ته په څه تعداد پېرودونکې مراجعه کوي، او احتمالاً په کوم مقدار به ځيني واخلي، او په مقابل کې د پېرودونکو له لورې په کومه اندازه پيسې د بانک کسو ته راځي.

مرکزي بانکونه په بيړنيو حالاتو کې کولای شي له دې زېرمو څخه په استفادې سره د پولي حالتونو په تغير ورکولو کې د تغير راوستلو له لارې د پولي سياستونو په عرصه کې خپل ځان تطبيق کړي.

د دویم څپرکې لنډیز

په دې څپرکې کې ډېر مهم او گرم موضوعات چې په دولتي، تجارتي، او خصوصي بانکونو کې استفاده ورڅخه کېږي تهیه شوي دي اودغه موضوعات عبارت دي له د پیسو له تجارت، بانکي او کریدتي عملیات، د مودې له نگاه څخه کریدت، د هغه داستعمال له دید گاه څخه کریدت، د کریدتونو لپترآف، د هغو ډولونه اود هغوی داستعمال موارد، جاري حسابات، د پس انداز حسابات، د معیادي اومفادي اماناتو حسابات، د پرائیستني اواستفادي لارې، تنزیل، د تنزیل عملیه، مکررتنزیل، د تبادلې نرخ، اوږد مهاله اعتبارات، ارادي پس انداز، اجباري پس انداز، د پس انداز زېرمې، بانکي زېرمې لکه قانوني او اجباري زېرمې ځای شوي دي، د لاندې موضوعاتو د هرارڅیزې دقیقې مطالعې په صورت کې د حسابدارۍ او ادارې د انستیتوت فارغان به ښايي د خپل کار په جریان کې له ستونزو سره مخ نشي.

د دویم څپرکی پوښتنې

- ۱- د پیسو د تجارت په اړه معلومات ورکړئ؟
- ۲- د جاري حسابونوله نظره کرید تونه کوم کوم دي نومونه یې واخلي؟
- ۳- لومبارد کرید تونه په څو ډولونو دي نومونه یې واخلي؟
- ۴- د بانکي عملیاتو په ډل بندی کولو سره یې نومونه واخلي؟
- ۵- د معیادي امانتونو توپیر له پس انداز سره څه شي دی تشریح یې کړئ؟
- ۶- د پس انداز حساب په اړه معلومات ورکړئ؟
- ۷- لیتراف کرید ت په څو ډولونو دي نومونه یې واخلي؟
- ۸- تنزیل تعریف کړئ؟
- ۹- د پس انداز د ډولونو نومونه واخلي؟
- ۱۰- د بانک له نظره د ذخایرو د ډولونو نومونه واخلي؟

د قېمتي پاڼو خپرول

ټوليزه موخه:

د قېمتي پاڼو خپرول او د استفادې طريقه يې.

د زدکړې موخې: د دې څپرکې په پای کې به محصلين وکولای شي لاندې موضوعات توضیح کړي:

- د مقاطعې عمل
- د حق العمل عمل
- د قېمتي پاڼو په معاملاتو کې د کمېشن اخستنې عمل
- د اړتيا او ضرورت درجه
- د بانکي سيستم موجودیت
- د سند يکای د فرهنگ موجودیت

قېمتي پاڼې

د بانکونو له لورې پر قېمتي اوراقو معاملې د بانکي کړنو په اوږدوکې د مهمو عملياتو له جملې څخه گڼل کېږي، چې کله د بانک لپاره ډېره گټوره او کله هم ډېره خطرناکه بانکي عمليه ده. دغه عمليات چې د بانکي معاملاتو د حتمي حرکاتو له جملې څخه گڼل کېږي، له هغې جملې څخه بانکي عمليات دي چې د خپلې پانگې اچونې عملياتو په چوکاټ کې په هغه لاس وهي.

د بانکي معاملې د لورې ورقې او اسناد په دې عمليا توکې کېدای شي خصوصي، دولتي او ياهم عامه قېمتي ورقې وي.

بانکونه په دې هکله په يوازې اويا هم د اتحاد يې په توگه د قېمتي پاڼو په خپرولو سره څرگند يږي او په معاملې پيل کوي.

د بانکونو د اتحاد يې اصطلاح د قيمتي اوراقو د انتشار لپاره د اقتصاد په ترمينولوژي کې د قيمتي اوراقو دانتشار په سند يگايي سره شهرت لري. د قيمتي اوراقو پلورلو طرز کېدای شي د يوه بانک يا د بانکونو له يوې اتحاد يې څخه چې په دې هکله علاقه مندي لري صورت ونيسي. اوس راشئ ووينو، چې دغه بانکي عمل په څه ډول عملي بڼه ځان ته غوره کوي. بانک په دې هکله يواځې دوه عمله ترسره کوي:

- د مقاطعې عمل
- د حق العمل عمل
- ۱- د مقاطعې عمل پر قيمتي اوراقو باندي د تصاحب په موخه په کارېږي.
- ۲- په دې بانکي عمل کې ټولې عرضه شوي قيمتي ورقې په يو ځلي سره پېرودل کېږي، او د هغې له انتشار کوونکې مؤسسې سره اړيکې قطع کوي.
- د دی عمل دليل دادی چې په اوسمهال کې په معينه بيه د قيمتي پانوَ اخیستل او په لوړه بيه يې پلورل کېدای شی د بانک لپاره يوه گټوره معامله رامنځته کړي.

په دې عمل کې بانک غواړي چې:

- له انتشار ورکوونکې مؤسسې څخه د قيمتي اوراقو ملکيت بايد بانک ته انتقال ومومي.
- بانک کېدای شي قيمتي ورقې په يو مناسب قیمت او يا هم له درج شوي قیمت څخه په کم يعنې له هغه خپل رسمي قیمت څخه يې په کمه بيه وپېږي (واخلي) او وروسته يې بيا په لوړه بيه وپلوري.
- بانکونه غواړي کنټرولي لارې منځ ته راوړي او يا يې تقويه کړي.
- بانک ښايي يوه عادي بانکي معامله ترسره کړي.
- د قيمتي ورقو د معاملاتو د کمېشن اخیستنې عمل د بانکي معاملاتو له جملې څخه يوه معامله ده، چې هر عادي بانکدار هم ورسره اشنایي لري. بانک په يو ټاکلی وخت کې د قيمتي اوراقو پلورل د يوه کمېشن په مقابل کې وړاندې شوي پانوَ پلوري او پلورل يې تضمینوي. په دې ډول قيمتي ورقې د څښتن په ملکيت کې پا تېږي او بانک يوازې د ورقو په پلورلو کې له هغو قراردادونو سره سم چې له کمپنۍ سره يې لري اقدام کوي.
- د قيمتي پانوَ نښرېدل: د دولتي او خصوصي شرکتونو او مؤسسوله لورې د قيمتي پانوَ نښرېدل له مطمئنو سرچينو څخه د يوې سرچينې په حيث لاس موندنه يوه داسې پانگه ده چې مؤسسې تل په دوامداره ډول هغه ته اړتيا لري. دغې پانگې ته دلاس رسۍ د کرنلارې ډول کولای شي په لاند نيو عواملو پورې نه شلیدونکې اړيکې ولري.

- د بورس موجودیت: په هغه صورت کې چې په هیواد کې بورس یا مالي بازار شتون ونلري بلکه له بلې لارې باید مطالعه شي.
- د اړتیا او ضرورت درجه
  - فوریت یا عدم فوریت
  - د بانکي سیستم موجودیت
  - د سندیکائی فرهنگ موجودیت
  - د قیمتي پانډو له څرنګوالي څخه د خلکو خپرول
  - د قیمتي پانډو د پلورنې پربنسټ بانکونه د مؤسساتو د غوښتنو له موندنې څخه وروسته په لاندو اقداماتو لاس پورې کوي.
  - بانکي حرکات د دفترله گذارش سره سم تحقیق یا څېړنه ده.
  - تبلیغ یا ډېرمصارف نه رامنځته کېږي.
  - د اخیستنې ټکې چې پیروونکي د دغه ډول اوراقو په وسیله د بانک له لوري په ډېر احتیاط سره خپرېږي.
  - پدې هکله ځانګړې برنامې ترتیبېږي.
  - د اوراقو د پلورنې په صورت کې یې ادا کول د بانک له لوري صورت مومي.
  - بانک غواړي ترڅو قیمتي ورقې د مالي بازار له لوري و پلوري په دې صورت کې بانک باید پوه شي چې په هیواد کې مالي بازار په کوم حد کې قرار لري او بانک څرنګه کولای شي له دې طریقې څخه ښه اغېزناکه استفاده وکړي دغه حرکتونه عموماً په هغو هیوادونو کې د پام وړ دي چې په هغو هیوادونو کې مالي بازار موجود وي او په مالي بازار کې د معاملې فرهنگ هم موجود وي. که چیرې د غسې اجرا موجود ده نه وي مالي بازار لوړترینه بانکي ګټه د بانک لپاره د بانکي عملیاتو له لارې ایجاد وي. په دې حالت کې بانک قیمتي ورقې بورس ته په وړلو سره د غوښتونکو لپاره وړاندې کوي. د اړونده مؤسسې وضعیت ته په پام سره کېدای شي ورقې تعین شي، خو بانک د بیې لورولو د ساتنې په موخه کولای شي د بازار په میتودونو لاس پورې کړي.
  - په لومړۍ مرحله کې له دې اسنادو څخه کمه پیمانه بازارته وړاندې کېږي.
  - د اسنادو لوړترین او کمترین حد د تحقیق د فتر په وړاندیز سره او د بانک د مدیریت په منظوري سره تعینېږي.
  - د دې حرکت مصنوعي حرکت او ایجاد ډېر پیروونکي تشویقوي. اوبلاخره د بیې د حد ساتلو په موخه مصنوعي غوښتنې د یوې وسیلې په حیث د بانک تر پایه پورې له خپله ځانه سره ساتي.

د درېيم څپرکې لنډيز

د يادولو وړ ده چې په دې څپرکي کې يوازې دوه ډوله حيا ټي کړنې چې د بورس يا مالي بازار اړوند يېرې تهيه شوي دي او عبارت دي له:

په مالي بازار اويا بورس کې د قيمتي پاڼو خپرول په لومړۍ برخه کې داسي موضوعات لکه د مقاطعې عمل، د حق العمل عمل، د قيمتي پاڼو ملکيت، د قيمتي پاڼو کنترول، د قيمتي پاڼو په معاملاتو کې د کمپن اخستنې عمل د بانکي معاملاتو له جملې څخه گڼل شوي دي. په دويمه برخه کې داسي موضوعات لکه د فوريت د ضرورت او احتياج درجه د منظم بانکي سيستم موجوديت اود سند يکاي د فرهنگ موجوديت درج شوي دي، او مونږ د قيمتي پاڼو د پېرني او پلورني له فرهنگ او هم د دې پاڼو د پلورني له مار کيتونو سره اشنا کوي.

د درېيم څپرکې پوښتنې:

- ۱- قيمتي پاڼې تعريف کړئ ؟
- ۲- د قيمتي پاڼو نشرخرنگه صورت مومي ؟
- ۳- بورس څه شی دی ؟
- ۴- مالي بازار کوم بازار ته ويل کيږي؟
- ۵- د مقاطعې عمل تعريف کړئ ؟
- ۶- د حق العمل عمل تعريف کړئ ؟
- ۷- د قيمتي پاڼو کمپن اخستنې د عمل په هکله معلومات ورکړئ ؟
- ۸- آيا په افغانستان کې د قيمتي پاڼو مارکېټ شتون لري ؟

د سوداگریز بانک اعتبار او تگلاره

ټولیزه موخه:

د سوداگریز بانک اعتبار او تگلاره.

د زدکړې موخې: د دې څپرکې په پای کې محصلین باید لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- د ینګي نقد اصل
- د منفعت اصل
- د امنیت اصل

د سوداگریز بانک اعتبار او تگلاره

په هر هیواد کې د هر سوداگریز بانک موخه د زیاتې ګټې لاسته راوړل وی. نو پردې اساس بانکدار باید دې پوښتنې ته ځواب ووايي، چې څرنگه د بانک پیسې یعنی مالي سرچینې د شتمنۍ یا لګښتونو په مختلفو اقلامو پورې ځانګړې کړي ترڅو زیاته ګټه لاسته راشي.

دغه د بانکداري عمده ستونزه ده، لکه څرنگه چې مو ولیدل پورونه د بانک سرچینې تشکیلوي اود هغوی د جذب لپاره د لګښتونو متحمل کیږي.

بانک د مالي سرچینو د لګښتونو په کښته راوستلو کې خصوصاً په اختیاري او ارادي امانتونو کې عمل نه کوي ځکه چې بانک د حریفانو په مقابل کې وي. د پانګې او پیسو بازار یورقابتي بازار دی، اود هر تجارتي بانک په ضمن کې د بازار له اجراوو څخه یووجز تشکیلوي، سربېره پردې د بانکې منابعو د جذب حد علاوه د رقباوو د رقابت د خلګو

شتمني اود هغوی اعتبار اود خلگو اشنایي په بانکي عملیاتو پورې تعینوي، په بل عبارت د بانکي امانا تو وده یو حد لري • داسي عوامل لکه د پیسو اماده کولو مصارف د شتمن بانک لپاره د اعتماد د ځای اقتصادي شرایط اود خلگو اشنایي د امانتونو رسول محدودوي • پردې اساس د تجارتي بانک مسسؤلین خپلې مالي سرچینې ټاکلې شوي گڼي. او په دې وسیله خپله توجه د هغو مصارفو ادارې ته چې هغه د شتمنۍ ستنې دي اړوي. په بل عبارت د سوداگریز بانک مدیریت د بانک د پیسو په تخصص کې د مختلفو ارقامو ترمنځ د مانور لگښت قدرت لري په همدې دلیل په هرسوداگریز بانک کې د بانک د مدیریت وړتیا او کارروایي کولای شي په یو ډول نه یو ډول د بانک د پیسو سنجش وکړي. له پورتنۍ شرحې څخه دا راوړي چې هر سوداگریز بانک باید یوه عاقلانه تگلاره، اعتبار او پانگونه پیل اوهم یې اجرا کړي • دغه سوداگریز بانک باید یو داسې کیفیت و ټاکي چې د بانک د نهایي هدف په تأمینولو سره د امانت ایښودونکو د امانت اصل و ساتي. په هرحال بانک د مانا بېو په تخصص یعنی د مختلفو اعتبارونو او پانگونو په ټا کنه کې باید لاندې دری اساسي اصله همېش په پام کې ولري:

۱- د تازه نقد اصل

۲- د منفعت اصل

۳- امنیت اصل

۱- د تازه نقد اصل: له دې اصل سره سم بانکداري باید د مالي سرچینو توزیع ته د هغوی په مصارفو د مختلفو اشکالو ترمنځ ځانگړې پاملرنه ولري • ځکه هره لحظه چې وغواړي کولای شي په ډېرې تیزی سره د شتمنیو بېلابېل ډولونه په نغدي ډول تبدیل کړي، ترڅو د بانک د ټولو طلب کارانو او امانت ایښودونکو ته ځواب وي. د بانک د ځینو طلب کارانو او د امانت ایښودونکو د غوښتونکو په رضایت کې د بانک د مدیرانو وړتیا او قابلیت د دی اصل مراعاتول دي. لکه څرنګه چې یې مخکې یادونه وشوه، امانات د بانک د پور ونو ستره برخه تشکیلوي. اوله اماناتو څخه هغه مهمه برخه په جاري ډول وي هره لحظه یې چې امانت ایښودونکی وغواړي له بانک څخه یې ایستلی شي. ترهغې پورې چې بانک وغواړی نقدي وجه د غوښتنې په مهال د امانت ایښودونکو په واک کې ورکړي. چې د بانک لپاره په دې برخه کې بې وسي ډیر خطر ناکه ده، ځکه بانک

د تعطيل او انحلال لور ته بيايي.

سمه ده چې هره ورځ په داسې حال کې چې يو تعداد خلگ د چک په ايستلو سره خپله سپارلې وجه له بانک څخه و باسي. بله ډله خلگ بيا خپل حساب کريدت کوي. اود بانک د دبت کولو او کريدت کولو له لاري يو او بل تر خپل پوښښ لاندی راوولي. اما لازمه ده چې تجارتي بانک ارومرو د نغدي وجهې مبلغ د بانک په کسه کې وساتي ترڅو د پېرودونکوډ ورکړې چک له کومې ستونزې سره مخ نشي.

د نظر دڅښتنانو يوه برخه د بانکدارۍ په چارو کې په دې با وري دي چې تازه نغدي د بانک له شتمنيو څخه هغې څانگې لره شامليري چې په مرکزي بانک کې د تنزيل وړ وي.

په مقابل کې يوه بله ډله خلگ په دې باوري دي چې تازه پور د بانک له شتمنيو څخه هغه څانگه تشکيلوي چې فوراً په اسانۍ او پرته د زيان له تحمل څخه په نغدي وجهې د تبديل وړدي. دا چې د کيفيت تر کيب د تازه پور اصل ته په توجه سره بايد په څه ډول وي د بانکي جوړښت، د ټولني د اقتصاد په ماهيت، د اقتصاد پولي والی اويا غير پولي والی، له بانکونو څخه د خلگو د تلقي طرز او عادات، د بانکدارۍ فرهنگ، د معاملاتو حجم، د پيسو بازار پانگه اوداسې نور لري.

۲- د منفعت اصل: په بانکداري کې دويم اساسي اصل د منفعت اصل دی چې بانکدار همېشه ورته توجه لري.

څنگه چې د تجارتي بانک موخه د گټې دهغې اکثره حدلاس ته راوړل دي. نوځکه خو بانکدار بايد په يوداسې ډول د بانک کيفيت وساتي چې درآمد او پورونه له مختلفو اقلامو او پانگې اچونې څخه چې د بانک د شتمنيو هغه ستره برخه تشکيلوي ترلاسه کيږي چې وشي کولای د بانک د لگښتونو د پوښښ په ضمن کې يوه گټه او منفعت هم د برخه لرونکو نصيب وگرځي.

اوالبته بانکدار بايد د زياتی گټې د لاس ته راوړلو لپاره د بانک د سرچينو هغې سترې برخې لره د څو اقلامو پخاطر صرف کړي. ځکه چې دغه اقلام قاعدتاً خورا نغد کېدونکې اقلام دي لکه اوږد مهاله قيمتي اوراق.

د دې مورد عکس هم صادق دی يعنې د دې اقلامو د شتمنيو نقد کېدل چې هماغه نغدي موجوده وجه د بانک په کېسه کې ده چې اصلاً د بانک لپاره در آمد نلري. ځکه خو نهايي دوه حده ټا کلې شوي د شتمنيو هغه اقلام چې خورا گټور دي د نغد

کېدلو ډیر لږ خاصیت اود نقد کېدلو وړتیا نلري.

طبیعی ده چې د دوو نهایی حدونو ترمنځ د پانگې اچونې مختلفې لارې وجود لري. په بل عبارت منفعت اود تازه نقد اصل یو بل لره په مختلفو اړخونو کې را کش کاري. بانکدار باید د دغو دوو اصلونو ترمنځ لازم تعادل را منخته کړي. په خالص ډول بانکدار نشي کولای د زیاتي گټې د لاس ته راوړلو لپاره چې یوانکار منونکی اصل دی د تازه نقد اصل قرباني کړي.

چې د داسي عمل مرتکب شي یوه سمه اود یوې عاقلانه پانگې اچونې تکلاره یې نده ترسره کړي. ځکه په داسي حال کې چې د شتمنیود اقلامو ماهیت قطعي دی. د پورونو د اقلامو قطعیت او ثبات په حتمي توگه سره مسلم نه دی. د بانکدارۍ د موفقیت راز دادی چې بانکدار باید د دوو اصلونو ترمنځ چې هغه منفعت او تازه نقد دی تعادل وساتي. یعنی په عین حال کې بانکدار باید وشي کولای د امانت ایښودونکو او ټولو طلب کارانو اړتیا په نغدي ډول تأمین کړي او د برخه والو لپاره هم یوه ښه گټه ترلاسه کړي.

د امنیت اصل

درېیم اصل چې بانکدار باید په یوه وخت کې د دوو نورو اصلونو تر څنګ ورته توجه وکړي هغه د امنیت اصل دی. دغه اصل بانکدار ته خصوصاً د تصمیم په نیولو کې د پور ورکولو لپاره او د دې خبردارۍ اعتبار ورکوي چې نه یوازې د پور ورکړه د مشخصې موضوع لپاره زیاته گټه ورکوي بلکې د پور ورکړې ته اقدام وکړي.

د قرضې په ورکړه او پانگه اچونه کې د امنیت اصل باید مراعات شي.

په حقیقت کې د امنیت اصل د پور دغوره او اصل گرځېدلو موضوع ده، په بل عبارت بانکدار نه باید د هغې زیاتې گټې د لاسته راوړلو لپاره له خطرې ډکو عملیاتو او شیانوته لاس ور وړي، چې کیدای شي د منابعو اصل راوړل شي او د بانک طلب کاران په خطر کې واچوي.

په خالص ډول بانکدار د تصمیم د نیولو په مهال د پانگې اچونې لپاره یعنی د مالي منابعو معرفي باید په یو ځایي توگه سره پورته دري یا د شوي اصلونه مراعات کړي. د سوداگریز بانک رول د پیسو د حجم په تغیراتو کې: په عمومي ډول یو سوداگریز بانک په لاندې طریقو سره کولای شي خپلو مالي منابعو ته زیاتوالی ورکړي.

۱- استقراض

۲- د نویو برخه لرونکو ترمنځ د گټې عدم توزیع

۳- د نویو برخو په خپریدو سره د پانگې زیاتوالی

۴- په سر ته رسیدلو کې د گټې له اصله د مهمو مطالبو تر لاسه کول

۵- د مرکزي بانک په اند د سوداگریزو اسنادو د وجوه تنزیل

۶- د قیمتي پانو پلورنه

څرنگه چې لیدل کیږي تردې ځایه بانک په دوو طریقو کولای شي خپلو مالي منافعو ته زیاتوالی ورکړي. یو د پور ونو د ستنو اقلام او دویم د اقلامو په بدلون سره کوم چې د شتمنیو په ستنو کې درج دي لکه د بانک د مطالباتو اصول اعم له اصلي گټې څخه په سر رسید کې.

په وروستۍ توگه څرگنده ده، چې یواځې د بانک کیفیت بدلون مومي.

د تجارتي بانکونو د پیسو پیدا کوونکي: څرنگه چې پوهیږو دخلکو په لاس کې د

بانکونوونو یا سکو څرخیدل د پیسو حجم (C) د اشخاصو د جاري امانتونو حسابونه چې د

چک په واسطه د نقل او انتقال وړ وي یعنې

$$M = C + D$$

د پیسو حجم په څرخیدو کې راښيي.

سربیره پر دې هغه بدلونونه چې سکې اود خلکو په لاس د بانکونوونو په میزان کې

اویا هم په سوداگریزو بانکونو کې د جاري امانتونو حجم را منځته کوي. د پیسو حجم

په گردش کې هم ښایي بدلون ومومي.

$M = C + D$ په دې ځای کې ممکن ښکاره شي چې په تجاري بانک کې د اولیه جاري

حساب د ایجاد له لارې څرنگه دغه بانک له دغو اماناتو څخه په استفادې سره د

اعتباراتو د حجم د خپرېدو باعث او په نهایت کې د پیسو د حجم زیاتوالی په گردش

کیږي. د دې موضوع په روښانولو سره دا فرضوو چې د مرکزي بانک په ټولنه کې د پیسو

د اندازې د بسط په موخه د دولتي پور د اوراقو د څانگې په اخستې د اشخاصو په اند

اقدام کوي. له کومه ځایه چې د نغدو پیسو ساتنه د بانکونو لپاره هیڅ ډول لاسته

راوړنه نلري او بانک د پور ورکړې په سیوري کې او د ربعې په موندنه کې خپل لاسته

راوړنه یا گټه کوي. دې ته په پام سره بانکونو ته په تجربه سره ثابت شوي ده چې هیڅ کله

به ټول امانت ایښودونکی د خپلو امانتونو د وجوهو د موندنې لپاره بانکونو ته په یوه

وخت ښایي مراجعه ونکړي. نوځکه خو دغه موضوع بانک په دې قادروي چې د امانا

تو له وجوه څخه فیصدي د اضافي وجوه په ډول (نقد) زېرمې وساتي او پاتې امانات د

اقتصادي لامل په اختیار کې د پور په ډول ورکړي او د خپل ځان لپاره گټه وکړي.

د څلورم څپرکي د مطالبو لنډيز

د څلورم څپرکي په اوږدو کې د سوداگريز بانک تگلاره ياده شوي، چې د هر تجارتي بانک موخه په هر هيواد کې د زياتي گټې لاسته راوړل دي. د زياتي گټې د لاسته راوړلو په خاطر بايد لاندې موضوعات په نظر کې ونیولی شي.

- د تازه نقد اصل

- منفعت اصل

- د امنيت اصل

د سوداگريز بانک رول د پيسو د حجم په تغيراتو کې چې د استقراض، د پانگې زياتونه، د مطالباتو اصول، د وجوه تنزيل، د قيمتي اوراقو پلورنه او داسې نورو مسایلو په برکې نيوونکی دی. همداراز د خلگو په لاس کې ټول بانک نوټونه او په تجارتي بانکونو کې د اشخاصو جاري امانتونه بايد له پامه ونه غورځول شي.

د څلورم څپرکي پوښتنې:

- ۱- تگلاره څه ته وايي، تعريف يې کړئ؟
- ۲- د زياتي گټې د ترلاسه کولو لپاره د بانکدارۍ کوم اصول بايد مراعات شي؟
- ۳- د تازه نقد د اصل په اړه معلومات ورکړئ؟
- ۴- د منفعت اصل په لنډ ډول تشریح کړئ؟
- ۵- د تازه نقد، د منفعت او امنيت اصولونو ترمنځ اړيکې څه شی دي؟
- ۶- استقراض څه شی دی تشریح يې کړئ؟
- ۷- د خلگو په نزد د بانکنوټونو مقدار په کوم تورې يا حرف ښو دلاى شو؟
- ۸- د بانک په نزد د اشخاصو جاري امانات په کوم تورې ښو دلاى شو؟
- ۹- په گردش کې د پيسو د حجم فورمول وليکئ؟

د بانک د مدیریت اصول

ټولیزه موخه:

په بانکونو کې د مدیریت له اصولي ماهیت سره پیژندگلوي او د میتود تحلیل اوهم بانکي کړنې.

د زدکړې موخې: د دې خپرکې په پای کې محصلین باید لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- د فعالیت په پروسه کې د زېرمو رول
- د بانک د اړتیا وړ پانگه
- د رسک اعتباري مدیریت
- نظارت اوبربرسي
- د پور په ورکړه کې د تخصص درلودل
- پر فعالیت باندې نظارت

د بانک د مدیریت اصول

دا چې بانک څرنگه د مدیریت د اعمالو د پورونو د شتمنیو پراقلامو ممکنه خورا لوړ سود لاس ته راوړي د بانک مدیر باید لاندې څلورو موضوع گانوته پام وکړي.

لومړی: هغه باید مطمئن شي چې بانک د کافي نغدو پیسو درلودونکی دی او کولای شي د اخیستنې د درخواست په مهال له حساب څخه د حساب څښتنانو ته ځواب ورکونکی وي.

د دې لپاره چې بانک کافي پیسې په لاس کې ولري باید د فعالیت یو ډول د نقد کېدونکې مدیریت په نامه یعنی په هغو شتمنیو کې پانګه چې د نقد کېدونکي قدرت درلودونکی وي ادا کړي.

دویم: د بانک مدیر باید د خطر میزان خورا کښتني ممکنه حد ته ورسوي یعنی په شتمنیو کې پانګه اچونه وکړي چې د هغوی د سوځېدلو احتمال ډېر ټیټ وي.

درېیم: د بانک مدیر باید په خورا کم لګښت سره وجوه ترلاسه کړي. بالاخره مدیر باید تصمیم ونیسي چې بانک په کوم مقدار پانګې ته اړتیا لري او پر بنسټ یې کافي پانګه برابره کړي.

څلورم: د بانک مدیر باید د شتمنیو اوپورونو له ضرر څخه لوړ ګام واخلي او له شته امکاناتو سره سمه پانګونه وکړي.

د نقد کېدنې مدیریت اود زېرمو رول: اصولاً یو بانک چې کله د حساب څښتن ته په مراجعې سره اویا هم له خپل حساب څخه پیسې اخلي او باید یوه وجه له بانک څخه بهر شي نو څرنگه عمل کوي. بانک د زیاتې دارايي درلودونکی دی، خو ټول امکانات بیا دارايي نه وي.

قانوني زېرمه یو برابر وي. یعنی بانک مجبور دی ترڅو په هروخت کې % 10 جاري امانات په مرکزي بانک کې د ذخېرې ترعنوان لاندې وساتي.

پورتني بحث د غې موضوع لره چې ولې بانکونه د وجوهوډ ډېروالي سره سره پور یاد پور اوراقو ته ترجیح ور کوي چې مازادې ذخیرې زیاتې، جدې پاملرنې ته اړتیا لري. کله چې سپارل شوي له بانک څخه خارجېږي د مازادې ذخېرې وجوه بانک لره دغه امکان ور کوي ترڅو له لاندې لګښتونو څخه ډډه وکړي:

- له ځینې بانکونو څخه پور اخستنه
- د قیمتي اوراقو پلورنه
- له مرکزي بانک څخه پور اخيستنه
- پور نه تمديد ول اویا هم نورو بانکونو ته پور نقلول

دپانګې اغېزه د برخورد څښتنانود حقوقوپه بیا ورکونې باندې:

له کومه ځایه چې د بانک مالکان او څښتنان د بانک د صحیح والي له طرز څخه مطمئن شي، هغوی خپله باید د بانک د مفیدیت د معیارونو په هکله اطلاعات ولري. د بانکي شتمنیو بیا ورکونه له اصلي معیارونو څخه ګڼل کېږي چې په واسطه یې د بانک مفیدیت حسابېږي. د شتمنیو بیا ورکونه یعنی د هرې افغانۍ سوچه سود شتمنیو د مالیاتو له کسر څخه وروسته

د شتمنیو بیا ورکونه = د مالیاتو له کسر څخه وروسته سوچه سود
شتمنی

د شتمنیو د بیا ورکونې اړونده رقم د بانک د میزان اړونده اطلاعات وړاندې کوي، ځکه چې شپې په متوسطه توګه سره له هرې افغانۍ څخه د مفاد څه اندازه لاس ته راغلې ده. په هر حال مالکان غواړي ترڅو پوه شي د هغوی د پانګونې له حمل څخه بانک د درآمد په کومه اندازه لاس موندنه کړي.

د بل اصل له معیار څخه په استفادې سره د بانک د سود راوړنې په اړه کېدای شي په دې اطلاعاتوهم پوه شو یعنې د هرې افغانۍ سوچه ګټه د پانګې د مالیاتو له کسر څخه وروسته.

د برخه والو د حقوقو بیاورکړه = د مالیاتو له کسر څخه وروسته سوچه ګټه
بانکي پانګه

د بانک د برخه والو د خطراویا ورکړې ترمنځ تړاو:

د بانک د پانګې د زیا تونې ګټه د مالکانو لپاره د ا ده چې د هغوی پانګه په امن کېږي او د بانک د ماتې احتمال کمېږي. ولې د بانک پانګه زیات لګښت لری. هر څومره یې چې اندازه ډېره وي د برخو د څښتنانو د حقوقو بیا ورکړه به لږه وي. مدیر باید د بانک د پانګې د اندازې د تعیین لپاره په دې اړه تصمیم ونیسي چې د پانګې په کوم میزان او څه اندازې سره د بانک مصونیت او امنیت تا مینېږي او هغې لږه په لږه بیا ورکړې له ډېرې پانګې څخه په را پورته شوي پانګې مقایسه کړي.

کله چې عدم اطمینان سخت شي او له قرضې څخه را پیدا شوی د درنو زیا نونو احتمال زیا توالی مومي، د بانک مدیران د پانګې د زیا توالې په اړه کوښښ کوي ترڅو برخه وال له ضرر څخه مصون پاتي شي. برعکس که هغوی اطمینان ولري چې د پورونو له سوځېدو څخه راپورته شوي. زیا نونه لږ دي نود بانک پانګې ته لږ والی ورکوي او د اسهامو د حقوقو ضریب لوړ بیایي ترڅو د برخه والو د حقوقو بیا ور کړه زیا توالی ومومي.

د بانک د اړتیا وړ پانګه: د ډېرو لوړو لګښتونو د شتون په سبب د پانګې ساتنه (دهغو دلایلو په بنسټ چې همدا اوس مو یا د کړل) د بانک ډېری مدیران د دې غوښتونکې دې چې لږه پانګه وساتي. نوله همدې مخې دولتونه د امانت ایښودونکو د منافعو د ساتلو پخوا تر یوڅه مقررات د بانکونو د پانګې د هغه اقل حد په اړه وضع کوي، او بانکونه مکلف دي ترڅو خپله پانګه له هغه خپل قانوني حد څخه ډېره وساتي. د بانک د پانګې مدیریت: که چیرې بانک متوجه شي چې د برخه والو د حقوقو ضریب ډېر زیات دی او بانک د پانګې له نظره کمبودي لري (ځکه احساس کوي چې د حساب کوونکو غوښتنوته په ځواب ورکولو سره د وجوه د برداشت کولو په مهال قادر نه دی، او یا دا چې د اړتیا وړ پانګه نلري. کولای شي د کم والې له لارې خپلې پانګې ته زیاتوالی ورکړي.) کولای شي د لږ والې له لارې د ډک سود د کټې وپشلوته زیاتوالی ورکړي او هغه د پانګې په حساب منظور کړي.

کولای شي په هماغه اسطحه نظر وکړي د پورونو د لږ والې له لارې یا د قیمتي اورا قو په پلورلو سره د لاس ته رغلو وجوهو په کارولو سره د پورونو د لږ والې لپاره باید د شتمنیو میزان ته کمښت ورکړي په اوسنیو کلونو کې ډېری له بانکونو څخه د پانګې له کمښت سره لاس او گریوان دي او د شتمني د ودې په محدودولو مجبور شوي، په اڅپرو کلونو کې د بانکونو دغه اقدام د پورونو او د اعتباراتو د حجم د کمښت لامل ګرځیدلی.

دریسک اعتباري مدیریت: لکه څرنګه چې د شتمنیو د مدیریت د عمومي اصولو په اړونده بحث کې مو وویل. بانکونه باید خپل پورونه افرادو یا شرکتونو ته ورکړي، چې د هغوی په بشپړې بیا ورکړې باندې اطمینان ولري ترڅو وکولای شي په زیات سود باندې لاس برې شي. اقتصادي مفاهیم (د نامناسبو ټاکنو) اود اخلاقي خطر په نومونو باندې د عمل چوکاټ وړاندې کوي چې کېدای شي هغه ته ورسېږي د اعتباري او مشکوک الوصل پورونو ریسک دغه کم حد لږه درک کړي. په بازار کې قرضه د (د نامناسب انتخاب) مساله له هغه لوري څخه مطرح شوي چې ډیر خطر لرونکي شرکتونه (یعنې هغوی چې په ډېر احتمال سره د پور له بیا ورکړې څخه ناتوان یا تې کېږي).

معمولاً هغوی دې چې د پور په اخستنه کې له نورو څخه زیات ټینګار کوي. یا په بل عبارت هغه چې په ډېر احتمال معکوسه پایله راوړي هغه کسان دي چې په ډېر ټینګار سره پور اخلي. پور اخستونکې شرکتونه او اشخاص چې د زیات خطر لرونکي پانګونې طرحې اجرا کوي، که چیرې پخپل کار کې بریا لري شي نو په ډېره ګټه اوري او په همدې دلیل زیات تمایل پور اخستنې ته لري، په هر حال د پور ورکونکې بانک له پلوه دغه

ډول شرکتونه نامطلوب ترینه پېرودونکې دي ځکه چې په ډېر زیات احتمال نشي کولای خپل پورونه بېرته ورکړي له کومه ځایه چې شونې ده د کریدت په بازارونو کې قرض اخیستونکې اشخاص یا شرکتونه په داسې فعالیتونو پیل کوي چې د قرض ورکونکې له پلوه معقول او یا مطلوب نه دي. د (اخلاقي خطر) مسأله منځ ته راځي. په داسې شرایطو کې د دې احتمال ډیر زیات دي، چې پور اخیستونکی د سود د بیا ورکړې او یا هم د پور د اصل په ورکولو کې پاتې را شي.

څارنه او نظارت: ترکومه ځایه چې په اعتباري بازارونو کې پور ورکونکې (له پور اخیستونکو سره په مقایسه کې) د پانګونې له فرصتونو او هغو فعالیتونو څخه چې یې پور اخیستونکی شخص یا شرکت تر سره کوي خبرنه دي د (متفاوتو اطلاعاتو) موضوع مطرح ده. د داسې وضعې شتون د دې لامل کېږي چې بانکونه له اطلاعاتو سره په تړاو په د و و طریقو عمل وکړي.

څارنې او نظارت ته په حقیقت کې، د بانکدارۍ حرفه یعنی د اطلاعاتو تولید هم ویلای شو. بررسي: د مسئلې شتون (نامناسب انتخاب) په اعتباري بازارونو کې دا ایجا بوي چې بانکونه له خطرې ډک درخواست کوونکې باید له نورو درخواست کوونکو څخه تفکیک کړي ترڅویې پورونه گټور شي. بانک د دې لپاره چې و کولای شي دغه کار په یوه اغېزناکه طریقه سره ترسره کړي.

نو باید له متقاضی شرکتونو یا اشخاصو څخه د اطمینان وړ اطلاعات راټول کاندې. د اعتباري ریسک د مدیریت له اصولو څخه یو مهم اصل د اطلاعاتو راټولونه او څیړنه ده. کله چې یو نفر بانک ته مراجعه کوي. اود موټر یا کور لپاره د شخصي پور غوښتنه کوي نو لومړنی هغه شی چې یې تر سره کړئ هغه دادی چې د ځانګړې ځواب لیک فورم ډک کړئ اود خپل مالي وضعیت په هکله د قیق اطلاعات وړاندې کړئ.

په دغه ځواب لیک کې باید د قیق اطلاعات، د حقوقو میزان، بانکي حسابونه ټولې شتمنۍ او نور پورونه باید ذکر شي. همداراز د شخص سوابق باید د قرضې اود میا شتنې وړ کړي د توان له نظره قید شي. د یا د نوې ورده چې د پوراخیستنې شرایط د عمومياتو په برخه کې تشریح شوي.

کله چې بانک تجارتي پوره هم ور کړي. نو باید اطلاعات راټول کړي، او خپل شرکتونه باید له خطرې ډک شرکتونو څخه بېل کړي. بانک د سود اود درخواست کوونکې د شرکت د زیان په هکله او همداراز د شتمنیو او پورونو په هکله یې اطلاعات راټولوي اود درخواست کوونکې د شرکت احتمالي موفقیت هم ارزوي.

د پور په ورکړه کې د تخصص درلودل: د بانک له اصلي ځانگړتيا و و څخه يوه هم دا ده، چې اغلباً يو بانک په پور ورکړه کې محلي شرکتونو يا هغو شرکتونو ته چې په ځانگړو صنايعو کې فعاليت کوي متمرکز کيږي. نوموړی بانک د کثيرالمتنوع پورونو کيفيت نه جوړوي او خپل ځان د د پرخطر په وړاندي ورکوي. ولې له بل ليدلوري څخه په ځانگړو پورونو باندې تمرکز، د کار تخصص در لودل صحيح دي. د مسالې شتون (نامناسبه انتخاب) دا ايجابوي چې بانک هغه شرکتونه چې د خطرناک ريسک درلودونکې دي له نورو شرکتونو څخه بېل کړي. د بانک لپاره د اطلاعاتو راټولونه د نورو شرکتونو په هکله د محل تفکيک آسانه دی. کولای شي د هغوی د اعتبار ميزان له لرې شرکتونو سره په پرتله کې يو څه راحت ټا کي، او په همدې ترز پور ورکوونکی بانک د تمرکز له لارې په يوه ځانگړې موخه کولای شي د نوموړو سر چينو په هکله ښه خبرتيا ترلاسه کړي. او په همدې د ليل د دې وړاند وینه چې کوم او څو شرکتونه به په هغه خپله ټا کې نېته د پورونو په ادا کولو وتوانيږي يو څه آسانه ده.

پرفعاليتونو باندې نظارت: هر هغه وخت چې د پور در خواست کوونکی شخص يا شرکت د پور له اخستلو څخه وروسته په مخاطره آمېزه کړنو لاس پوري کوي او په نتيجه کې نشي کولای په ټا کې نېته د پور بيا ورکړه ترسره کړي. بانک د اخلاقي خطر د مخنيوی لپاره بايد د پور په قرارداد کې بندونه اوقيدونه بايد ورځای کړي چې د پور اخيستونکې له مخاطره آمېزه يا ريسک څخه له د کو فعاليتونو څخه منع کړي. بانک د پور ورکوونکیو شرکتونو پر فعاليت باندې د نظارت له لارې دا درک کوي چې آیا شرکت د پور قرارداد مفاد اجرا کوي او که نه ؟

د اطلاعاتو او د پور اخستونکو شرکتونو پر فعاليتونو باندې د نظارت راټولونه دغه مسئله روښانه کوي چې موفق بانکونه ولې درانه مبلغونه د اطلاعاتو او حساب رسۍ د راټولونې لپاره صرفوي.

له پېرودونکې سره اوږد مهاله اړیکې: يوه بله لاره چې بانک و کولای شي له پور اخستونکې شخص څخه يو څه اطلاعات ترلاسه کړي دا ده، چې له پيرودونکې سره اوږد مهاله اړیکې ټينگې کړي چې همدغه د اعتباراتو دريسک مديريت له مهمو اصولو څخه گڼل کيږي.

که چيرې د پور درخواست کوونکی په هغه بانک کې د روان حساب يا پس انداز درلودونکی او يا دا چې په يوه اوږد مهاله دوره کې يې له دې بانک څخه پور اخيستی وي د اعتباراتو د دايرې مسئول کولای شي حسابونو ته د مراجعې او سوابقو له لارې ډېر ښه اطلاعات ترلاسه کړي.

د روان حساب گردش اود پور د درخواست کوونکې د پس انداز حساب کولای شي د دې په اړه په کوم وخت کې او د کال په اوږدو کې نغدو پیسو ته اړتیا لري او بل داچې د شتمنیو نقد کېدونکی قدرت او د هغه باالقوة توان څومره دی د بانک د مسؤل په واک کې اطلاعات ور کولای شي. د هغو چکونو څېړنه چې د پور درخواست کوونکې یې لیکلای شي د هغه د معاملې اړخونه مشخص کړي. که چیرې دغه شخص له شرکت سره له دې وروسته له بانک څخه پور اخیستی وي، نوموړی بانک د هغه د ورکړې په اړه ښايي ښه اطلاعات ولري. د پېرودونکې اوږد مهاله اړیکې له بانک سره د دې لامل کېږي چې د اطلاعاتو راټولونې اړونده لگښتونه کمښت و مومي. بانک په دې پر راحت سره کولای شي ترڅو له ریسک څخه ډک شرکتونه له ټولو درخواست کوونکو څخه ښه تفکیک کړي. له پېرودونکې سره د اوږد مهاله اړیکو مزایا وي د دې څرگندونه کوي چې دغه روابط هم د پور د درخواست کوونکې د شرکت لپاره ګټور دي اوهم د بانک لپاره له څو لارو څخه یوه لاره د داسې رابطې د رامنځته کیدل دي چې یاد شوی بانک د شرکت ارزانه سهامی وپېري او په هغه کې د ګټې درلودونکې شي ترڅو و کولای شي یو کس شرکت لپاره د مدیره هیئت تر عنوان لاندې ولري. نن سبا د امریکا په متحده ایالاتو او داسې نورو ډېرو هیوادونو کې د داسې قراردادونو تنظیم قانوني موانع لري، ځکه چې له 1730 لسيزي څخه وروسته بانک د شرکت په اسهامو کې له پانګونې څخه محروم کړای شو.

د پور په ورکړې سره تعهد

بانک کولای شي د پور درخواست کوونکې له شرکت سره اوږد مهاله روابط ټینګ کړي اود قرار داد د تنظیم له لارې د پور په ورکړه کې متعهد اود اطلاعاتو راټولونه وکړي. د پور له تعهد څخه موخه دا ده ترڅو بانک متعهد شي چې یو مشخص مبلغ په یوه معین نرخ (چې د بازار د ربعې له نرخ سره ارتباط لري) د مشخصې زمانې په یوه دوره کې د قرضې په عنوان یا یوه شرکت ته په اعتبار سره یې ورکړي. ډېرې تجارې او صنعتي قرضي د وړاندیز شوو قراردادونو د تعهد له مخې ورکول کېږي. د شرکت لپاره د دې ډول قرار داد ګټه دا ده چې د اړتیا په مهال به ښايي لازم اختیار ولري، چې د بانک لپاره د داسې قرار داد مزیت یازتوالی دادی چې د پور د ورکړې په تعهد سره دا ایجابوي چې شرکت په دایمي ډول سره د درآمد د میزان په هکله، شتمني، پورونه او نور له همدې ډلې اطلاعاتي لارې چارې باید بانک ته ورکړي. د پور په ورکړې سره د متعهد قرار داد تنظیم د اړونده لگښتونو د کمښت په موخه د بانک لپاره د اطلاعاتو د راټولونې خورا مناسبه طریقه ده.

د پنځم څپرکي د مطالبو لنډيز

په دې څپرکي کې د ورځې مهم موضوعات لکه د بانکدارۍ په پروسه اويا د پانگونې په پروسه کې د زېرمو (ذخاير) رول او د برخه والو لپاره د گټې راوړل، سوچه گټه د مالياتو له ما تېدنې څخه وروسته د بانک د برخه والو د بيا ور کړې خطر، د بانک د اړتيا وړ پانگه او همدغسې نور د کار وړموارد يې، د پانگونې په پروسه کې ريسک، د پور په ور کړه کې د تخصص درلودلو نظارت اوڅېړنه، د متقاضيانو او شرکت لپاره د پور ور کړې پس منظر، د بانکي تصد يو پرفعاليتونو باندي کنترول او نظارت، زياته او اوږده رابطه له پېرود ونکو او نورو ټولو هغو اشخاصو سره چې په يوه ډول نه يو ډول له تصدۍ سره په تماس کې دي او ورسره را کړه ور کړه لري او بالاخره د پور په ور کړه کې تعهد او دزياتي گټې لاس ته راوړل د پانکې د برخه والو لپاره ځای په ځای شوي. د پورته يادوشويو موضوعاتو په را خپلولو سره د بانکي تصد يو د ستونزو هغه ستره برخه تر لاسه کوو.

د پنځم څپر کې پوښتنې

- ۱- په بانکي تصد يو کې د زېرمو رول واضح کړئ ؟
- ۲- د بانکي تصدې د اړتيا وړ پانگې په هکله معلومات ور کړئ ؟
- ۳- د ريسک د اعتباري مديريت عمومي مفهوم بيان کړئ ؟
- ۴- نظارت او څارنه تعريف کړئ ؟
- ۵- د پور په ور کړه کې تخصص څه رول لري ويې ليکئ ؟
- ۶- پر فعاليتونو باندي د نظارت په اړه معلومات ور کړئ ؟
- ۷- څرنگه کولای شو له پېرود ونکو سره اوږد مهاله رابطه ټينگه کړو ؟
- ۸- د بانکي تصدې لپاره د پور په ور کړه کې تعهد څه گټه لري ؟

بانکي نظامونه

ټوليزه موخه:

د بانکونو د ماهیت او بانکي نظام پیژندنه.

د زده کړې موخې: محصلین باید د دې څپر کې په پای کې لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- غیر متمرکز بانکي نظام
- متمرکز بانکي نظام
- اسلامي بانکي نظام

بانکي نظامونه

تراوسه پورې د بانکي نظامونو په باب کم معلومات شتون لري. او په عمومي ډول سره له دې عمده اصل څخه یا د ونه کیږي. بانکي نظام په حقیقت کې د اصولو، قوانینو، مقرراتو، لایحو او کړنلارو مجموعه ده چې د بانکي کړنو په چوکاټ کې امکان لري.

داسې فکر کیږي چې بانکي نظامونه کولای شو په پینځو برخو ووېشو:

- ۱) غیرمتمرکز بانکي نظام
- ۲) متمرکز بانکي نظام
- ۳) سوسیالستي بانکي نظام

٤) مختلط بانکي نظام

٥) اسلامي بانکي نظام

١- غیرمتمرکز بانکي نظام: د یا دونې ورده چې د بانکدارۍ پیل د غیر متمرکزې بانکدارۍ له نظام څخه شوی دی. څرنګه چې په اقتصادي پرمختګ او وده کې د بانک تولید یو سترخو څښت منځ ته راوړي او د لومړي ځل لپاره نړۍ د پانګونې خورا مطمئنې سرچینې و موندې. او له همدې امله د پری له هغوی څخه چې د داسې سترې پدیدې د ایجاد توان یې درلود نو یې د هغو په ایجا دولو لاس پورې کړ. ځکه چې دې پدیدې کولای شول په دې پره کمه موده کې غیرقابل تصور ګټه منځ ته راوړي. د کار په لومړیو کې هر چا کولای شول پرته له کوم ممانعت څخه د بانک په ایجا دولو لاس پورې کړي. نوله همدې امله بانکونو په وړو پانګونو لاس پورې کړ. او یو لوی انقلاب یې را منځ ته کړ. دغه بانکونه وو چې یې کولای شول د بانکونو په نښو لاس پورې کړي. او یو څه سیکې په بازار کې په نهایته ضعیفو قانوني محدودیتونو وړاندې کړي. د بانکي نظام په لومړیو کې کوم مهم اصل چې مطرح و، د بانکونو تعداد اود فعالیتونو محدودې ساحې د پانګې کوچینوالي ته په کتو سره په لاس کې درلودل. او هیوادونه وروسته په دې باوري شول چې د بانکونو تعداد په کوچنیو پانګو سره نشي کولای د ودې او توسعې په حالت کې اقتصادي غوښتنوته ځواب ویونکې و اوسې. اوله دې اصل څخه په پیروي سره په دې لټه کې شول، ترڅو د بانکونو له تعداد څخه مخ نیوی وشي. اوبه دې پره پانګه د بانکونو د محدودیت په تعداد کې را ټوله کړي. خو دې اصل بانکونه متضرر نکړل او حتی د هغه په تقویت او پیا وړتیا کې یې کوښښ وکړ. او بانکونو په دې نظام کې د مارکېټ له اصل سره سم خپل فعالیت ته ادا مه ورکړه. د یادونې وړ ده چې خصوصي سکتور په دې بانکي نظام کې مخکښ ؤ.

- رقابت په دې نظام کې یو جوړوونکی اصل دی.

- د قاتلا نه رقابت مخنیوی د قوانینو په واسطه صورت مومي.

- په دې نظام کې مرکزي بانک یوازې ار شا دي رول لري.

- په دې نظام کې خصوصي بانکداري داساسي قانون په واسطه تضمینېږي.

- مرکزي بانک په بازار کې مدا خله نکوي مګر دا چې ملي منافع په خطر کې وي.

نن سبا دغه نظام د نړۍ خورا وسیع نظام منځ ته راوړی دی. څرنګه چې بانکداري له

داخلي سطحې څخه هم اوچت ګام ایښی او نړیواله شوی ده.

۲- **متمركز بانكي نظام:** له غيرمتمركز بانكي نظام څخه را وروسته متمركز بانكي نظام خپلې كړنې د امكان تر حده پورې څرگنديږي او ډگر ته را وړاندي شو، او دا حقيقت ښيي چې متمركز بانكداري نظام د غيرمتمركز بانكداري نظام په مرحله كې او د بازار د اقتصادي نظام په چوكاټ كې زېر بدلې دي، په داسې زمانه كې چې سوسيا ليستي اقتصادي نظام لا زېرېدلى هم نه ؤ.

د متمركز بانكي نظام سوسيا ليستي ډول د ملكيت په تفاوت سره يعنې دولتي بانكداري وړاندې كوي په داسې حال كې چې په متمركز نظام كې د بازار يا ماركېټ نظام رد او د دولتي بانكدارۍ د ملكيت نفي اود دولتي بانكداريو كره فعاليتونه مطرح دي د هغې بانكدارۍ په څنگ كې چې د مختلطو اقتصادي بنسټونو په اساس ولاړ دي.

۳- **سوسيا ليستي بانكداري:** سوسيا ليستي بانكداري له سوسيا ليستي سنتي بانكداري څخه چې نن په يوه دا ستان پورې تړلې ده پيل كوو.

د متمركزې بانكدارۍ په نظام كې د خورا سوچه بانكداري بنسټ د شوروي اتحاد په وخت كې ايښودل شوى دى، او د پام وړ وده يې وكړه او ضمناً يې د دې نظام په چوكاټ كې ښې كړنې ترسره كړې.

د بانكي نظام دغه ماتې د بانكي عملياتو د ښه كار له نشتوالي څخه نه وه، بلكه د اقتصادي، اجتماعي، سياسي نظامونو د تيت او پر كېدو په اثر د هيواد په سطحه سره او د سوسياليستي نړيواله سيستم په سطحې سره ؤ سوسياليستي متمركزې بانكدارۍ د 1917 كال د ستړانقلاب له بريا څخه وروسته را منځته شوه او له انقلاب څخه وروسته يوازې د دويميا شتو په اوږدوكې ټول هغه بانكونه چې ترهغې ورځې پورې د خصوصي بانكونو په ډول ادا ره كيده ملي شول. او د دولت په واک كې راغلل. دولت د بانكي چارو د ادارې لپاره دولتي بانك چې د دولتي بانك په نامه يا ديده منځ ته راوړ. او له هغه څخه وروسته خصوصاً له 1931 كال څخه وروسته د نورو تخصصي بانكونو په ايجا ډولو يې لاس پوري كړ.

دولتي بانك

ددى بانك د رامنځته كيدو علت دا و، تر څو يوه داسې مؤسسه رامنځته كړې چې وكولاى شي د مركزي بانك ټولې دندې له ټولو اړخونو سره پداسې ډول لكه غريبانو چي ځينې كار اخيست پر غاړه واخلي. او تريوې اندازي پورې د سوداگريزو بانكونو دنده، د پس انداز صندوق او د ماليې وزارت له دندو څخه يې يوه برخه پرمخ وړه.

د پورتنيو اهدافو په پام كې نيولو سره دولتي بانك را منځته شو. او په نړۍ كې د سوسيا

ليستي لومړنی بانک په صفت په تازه، نويو او عجيبوکړنو سره د بانکدارۍ نظام اود پولي جرياناتو د تنظيم اوهم د اقتصا دي فعاليتونو ميدان ته يې را و دا نکل.

د دولتي بانک دندې عبارت دي له:

- د بانگنوتونو د خپریدو بانک.
- د لنډ مهاله کريد تونو ور کړه.
- د ټولو هغو تعميراتو تمويلول چې د دولت لپاره يې حيايي رول درلود.
- د بزگرو لپاره د اوږد مهاله اعتبار ور کړه.
- د مرستند و يو مؤسساتو لپاره د اوږد مهاله اعتباراتو ور کړه.
- په ځانگړې توگه په کليو او بانډو کې د استوگنې د برابرولو د اعتبار ورکړه.
- د دولت د عوايد و د ننوتلو محل او دولتي ورکړې.
- د مؤسساتو په معاملاتو باندې نظارت.
- دې بانک يوعومومي ريئس درلود.
- دې بانک 250 زره کار مندان درلودل.
- دغه بانک د نړۍ او مخکني شور وي اتحاد له خورا عمده مؤسسو څخه گڼل کېده.
- په 1961 ز-کال کې د پانگونې بانک د زراعتي، سوداگريزو او ښار والي بانکونو په بدل کې منځ ته راغی.

د دې بانک خورا مهمې د ندي عبارت وي له:

- ښار والي
- صنعتي واحد ونه او سوداگريزې مؤسسې
- د لنډ مهاله او اوږد مهاله کريد تونو اجرا او سا ختماني مؤسسې
- په ښارونو کې د استوگنې په موخه مرستندويه شرکتونو ته د اوږد مهاله پورونو اجرا کول.

بهرنی سوداگريز بانک:

- دغه بانک به د بهرني تجارت په برخه کې فعاليت کا وه.
- د بهرني تجارت په هکله کار چې له اویا هیوادونو څخه يې ډېر هیوادونه په بر کې درلودل.
- د لا زمو لارو چارو تهيه کول له نورو هیواد ونو سره د مرستې د اجرا په خاطر.
- د بهرني تجارت د مال تأمین.

۴- **مختلطة بانکداري:** د دې نظام په هکله ډېری هغه کسان چې مختلط اقتصادي نظام نه مني منفي نظريات لري هغوی دغه نظام د آزاد بازار د نظام اړوند نه بولي. مختلط بانکداري نظام د آزاد بازار له قید څخه را ووت او د دې نظام د شکېد ليو واکو په د فح گولو کې يوعامل شو. په لومړيو کې رهبري شوي مختلط، ټولنيز، او اقتصادي نظامونه منځ ته راغلې او اقتصاد د يې په جدې رهبري کې را ووست. په هغې زمانې کې د هند، پاکستان، ماليزيا، مصر، سوريې عراق، افغانستان او په همدې ډول نورو هيوادونو لاره پيدا کړه.

په حقيقت کې مختلط نظام د بازار نظام ته د رسېدلو لپاره لومړنی گام دی، او خصوصاً په پرمخ تلليو هيوادونو کې وي دغه نظام کېدای شي په لاندو بېلگو سره تمثيل کړو:

- په دې نظام کې رقابتي بانکداري په مناسب ډول سره تنظيمېږي.
- دولتي بانکونه د خصوصي سکتور د بانک په څنګ کې فعاليت کوي.
- خصوصي بانکونه د ملي منافعو له موخو سره سم رهبري کېږي.
- په ځانگړو حالاتو کې د خصوصي بانکونو فعاليتونه د مرکزي بانک له لورې پرمخ بيول کېږي.

بايد ووايو چې دغه بانکي نظام کاملاً د اقتصادي او اجتماعي نظام اړونده نه ده.

۵- **د اسلامي بانکدارۍ نظام:** د لومړي ځل لپاره په 1363 هجري قمري کال کې د ايران اسلامي بانکداري نظام منځ ته راغی، او د هغوی د رژيم له جوړښت او ماهيت سره سم د اسلامي بانکداري نظام طرح ريزي شو.

په اسلامي بانکدارۍ کې هر هغه څه مونږ په بانکي عملياتو کې مطالعه کړل او په ټول له نړۍ کې معمول دي تر سره کېږي، خو د بانکي کړنو يو ډول چې په مفاد باندې ولاړ دی او څرنگه دغه هدفونو چې د بانکي د وه کونو هدف له جملې څخه گڼل کېږي ترلاسه کېږي.

معمول بانکي تفاوت په اسلامي بانکي نظام اونورو بانکونو کې متما يز کوي.

اسلامي بانکونه خپلې ټولې کړنې له شريعت سره سمې برابر وي.

د شريعت له اصولو څخه هر ډول تېری بانکداري ور انوي او خرابوي.

په اسلامي بانکدارۍ کې د بهرنې کلمه له تطبيقي اقتصادي دي قا موس څخه حرف

شوي ده او په عوض کې يې د کار، مزد او سود کلمه تضمين شوي او استعما لېږي. ټولې

اسلامي بانکي معاملې د اسلامي مسايلو په نظر کې درلودلو سره شونې دي.

روانه قرضه حسنه چې له بانكي عملياتو څخه كاملاً د غير اسلامي بانكونو د جاري حساباتو معاملا تو ته ورته ده • پېرودونكې كولای شي چې د چك له مخې يې واخلي. د پس انداز قرضه الحسنه چې د بانكي عملياتو دغه شكل په دې اړه هم لكه د تېر په شان ده.

د غير ثابتو نقدي يا جنسي جوايزو وركړه د كار له وركړې څخه د سپارونكو تخفيف يا معافيت مزد يا حق الوكاله هم د يادونې وړ ده.

او همدا شان له خلكو څخه ميعادي امانات بانك ته د منلو وړ گرځي. په دې اړوند بانك و كيل دى. اوله دغې پانگې څخه د مشاركت ، مضاربت ، اقساطي معاملات مستقيمي پانگونې، اجاره د ملك په بڼه او د اسلام له عقودو څخه داسې ځينې نور تر استفادې لاندې را ځي.

د شپږم څپرکي د مطالبو لنډيز

- د دې کتاب په شپږم څپرکي کې لاندې موضوعات په ځلې ډول سره برابر کړل شوي دي:
- ۱- د غیر متمرکز بانکدارۍ نظام يا د آزادې بانکدارۍ نظام چې د بانکدارۍ پیل له همدې ځايه پیل شوی دی، او تر ننه پورې په نړۍ کې ور څخه په پراخه ډول استفا ده کېږي.
  - ۲- د متمرکز يا دولتي بانکدارۍ نظام ۰ دغه نظام د غیر متمرکزې بانکداري نظام په د ننه کې و ده موندلې. او د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر د میاشتې له انقلاب څخه وروسته يې په فعالیت پیل وکړ او د مخکني شور وي اتحاد د ډنگېدو په اثر له منځه ولاړ.
  - ۳- د اسلامي بانکدارۍ نظام چې د لومړي ځل لپاره په ۱۳۶۳ کال د ایران په اسلامي جمهوریت کې طرح ريزي شو او له اسلامي شريعت سره سم فعالیت کوي، او له اسلامي شريعت څخه تېری د دې نظام د بانکداري فعالیتونو مخالف دی ۰ او زموږ په هیواد کې دې نظام نوی په فعالیت پیل کړی دی.

د شپږم څپرکي پوښتنې:

- ۱- څو ډوله بانکداري نظامونه پېژنئ نومونه يې واخلي؟
- ۲- لومړنی بانکداري نظام کوم نظام دی شرحه يې کړئ؟
- ۳- د متمرکز يا دو لتي بانکداري نظام په اړه معلومات ور کړئ؟
- ۴- د ولتي بانک په کوم ځای او په کوم کال تاسيس شو؟
- ۵- مختلطه بانکداري څه ډول بانکداري ده شرحه يې کړئ؟
- ۶- اسلامي بانکداري د لومړي ځل لپاره په کوم هېواد کې منځ ته راغله نوم يې واخلي؟
- ۷- د اسلامي بانکدارۍ د فعاليت نوم واخلي؟
- ۸- آیا زمونږ په هېواد کې اسلامي بانکدارۍ وجود لري؟
- ۹- سوسيا لیستي بانکداري څه ډول بانکدارۍ وه آیا مؤثریت يې هم درلود؟

په افغانستان کې بانکداري

ټوليزه موخه

په افغانستان کې بانکداري، پرا وونه، لاس ته راوړنې.

د زده کړې موخې: د دې خپرکې په پای کې محصلین باید لاندې موضوعات توضیح کړای شي:

- ۱- په افغانستان کې د بانکدارۍ عمده پرا وونه
- ۲- د هیواد د بانکونو لاس ته راوړنې
- ۳- د پولې سیا ستونو ترتیب او تنظیم
- ۴- د بانکونو موخې زده کړي

په افغانستان کې بانکداري

په افغانستان کې بانکداري کولای شو په لاندې پینځو بنسټیزو پرا وونو تقسیم بندی کړو.

په افغانستان کې بانکداري اوږ ده مخینه لري او په بريالیتوب سره تر سره شوي ده او په سیاسي شخړو کې یې لاس او پنجه نرم کړې او ځینې وخت تر برید لاندې هم راغلی دی.

- لومړۍ مرحله: له ۱۹۳۲ څخه تر ۱۹۵۲ میلادي پورې.
- دویمه مرحله: له ۱۹۵۲ څخه تر ۱۹۷۸ میلادي پورې.
- درېیمه مرحله: له ۱۹۷۸ څخه تر ۱۹۹۱ میلادي پورې.
- څلورمه مرحله: له ۱۹۹۱ څخه تر ۲۰۰۱ میلادي پورې.
- پنځمه مرحله: له ۲۰۰۱ څخه تر اوسه پورې.

لومړۍ مرحله: د کار د پیل لومړۍ مرحله ده او هیواد د لومړي ځل لپاره د بانکدارۍ په لار کې گام او چتوي او په هغه زمان کې دا حرکت پخپل ذات کې یو لوړ اخلاقي جرأت گڼل کیده، چې د یوه لوړ او اقتصاد پوه شخصیت جناب محترم زابلي صاحب په واسطه یې بنسټ کېښودل شو، ملي بانک په پیل کې په خصوصي بڼه منځ ته راغی او له زیا تو داخلي غبرگونونو سره مخ شو ډېری خلگو دغه ځای د سود اخیستنې او سود ور کړې په صفت پېژانده او ډېرې ستونزې یې په دې لار کې ایجاد کړې. له هر ډول شوراو غوغا سره سره بیا هم دې بانک ډېرېښه کارونه ترسره کړه او بانک د پانګونې ډېرگټور کارونه پرمخ یو وړل. که څه هم په هغه وخت کې د مرکزي بانک په نامه کوم بانک شتون نه درلود دې بانک د مرکزي بانک رول په ډېره ښه طریقه سره تر سره کاوه او د هغه وخت ټولې پولې او بانکي معاملې یې تنظیمولې اود دولت پولې سیا ستونه یې ترتیب او اجراء ته وړاندې کول.

ملي بانک د هیواد د بانکونوټونو د خپرولو لومړنۍ بانک دی چې د هغه وخت د دولت په لار ښوونه یې د پیسو په خپرولو لاس پورې کړ.

دغه بانک د الماني بانکداري د بڼې په اساس جوړ شوی، او د فعالیت په لومړنیو ورځو کې جرمني بانکدارانو له نوموړې بانک سره مرسته او یاري کوله. ملي بانک تر 1957 میلادي کال یعنې تر خپل ملي کېدوپورې یې د خپل خصوصي والې موقف وساتو. په دې مرحله کې دوخت د اوضاع په نظر کې د رلودلو سره اود دولت د بانکدارۍ په اهمیت سره یې د مرکزي بانک په ایجا دولو لاس پورې کړ او له همدې امله په 1939 میلادي کال په هیواد کې د افغانستان بانک تاسیس شو، او مرکزي بانک ته له ورکړل شویو دندو سره سم ځینې هغه دندې چې به ملي بانک ترسره کولې په دې بانک پورې یې اړه ونیوه. له همدې څخه وروسته په هیواد کې د افغاني نوټونو خپرورونکي د افغانستان بانک شو. او د دولت د سیاستونو د تطبیق له عمده عاملینو څخه وگڼل شو.

دویمه مرحله: د یوې مودې له تېرېدو څخه وروسته د ویمه مرحله پیل شوه، په دې مرحله کې د هیواد د اقتصاد لپاره د د ریو اړینو بانکونو په جوړولو لاس پورې شو. په 1948 کال کې د گروهی او تعمیراتي بانک په 1954 کال زراعتي بانک او په 1959 میلادي کال کې پښتني تجارتي بانک تاسیس شو. دريو واريو بانکونو د افغانستان په اقتصاد کې څرگند ښکاره او د پام وړ خدمتونه تر سره کړل.

د زراعت په سکتور کې د زراعتي بانک خدمات په ځانگړې ډول د زراعت او اصلاح شویو تخمونو په مکانیزه کولو کې خورا ستر رول لري. او دغه بانک کولای شو د زراعت

د توسعې له عاملونو څخه یو عامل وگڼو. صنعتي تعمیراتي او رهنی بانکونو هم همدا راز پخپل وار سره ښه خدمتونه تر سره کړي.

د ودې په همدې مرحله کې په هغې زمانې اقتصادي مطلوبیت باعث د دې وگرځېده چې دولت تصمیم ونیسي چې یوبل سوداگریز بانک منځ ته راوړي. او په همدې ترتیب د صا د راتو د انکشاف بانک په 1976 میلادي کال کې یې بنسټ کېښودول شو. او بانکي سیستم منځ ته راغی چې تر ډېره وخته یې فعالیت کاوه. دې بانک د 100 ملیونو افغانیو د پانگې په درلودلو سره په کار پیل وکړ.

اود نوموړې بانک پانگه په لاندې یا دو شویو فېصد یو سره په لاندې ارگانونو پورې

اړه درلوده:

- ۳,۳% د قره قل اتحادیه

- ۳,۳% د مېوې د صادراتو اتحادیه

- ۴,۳% د غالیو د صادراتو اتحادیه

- 10% د افغانستان د صنایعو او تجارت او تا قونه

- 80% د تقاعد خزانه او 1386 کال په پښتني بانک کې مدغم شو.

درېیمه مرحله: دغه مرحله د افغانستان د بانکدارۍ په تاریخ کې د سختو او ستونزمنو کلونو بیا نوونکې ده. د دې لامل دا وه چې په دې کلونو کې ډېری غربي هیوادونو له افغانستان سره خپلې اړیکې و شلولې او د هیواد د صا د راتو او وارداتو بازارونه بند کړل شول.

د هیواد د اقتصاد نیښلېدل په سوسیالیستي هیوادونو پورې له نښلیدو سره سم له گڼو ستونزو سره مخ شو، او له بل اړخه د پولې او بانکي مفکورو تښتېدنه د دې لامل شوه چې دغه سکتور له یوې فاجعې سره مخ شي خو له دې ټولو ستونزو سره سره دغه سکتور له پښو ونه لوېده او خپلو فعالیتونو ته یې تر خپله وسه پورې ادامه ورکړه، او حتی په ځینو مواردو کې یې بریا وې هم تر لاسه کړې. په دې اړه د دیا د ونې وړ موضوع د بانکي پوړونو عدم وصول دی چې د پانگه والو ډېر تعداد ډېری بانکي کړید تونه پرته له تصفیې له ځان سره یوړل او دولت یې له جدي ستونزو سره مخ کړ، چې همدغه موضوع تراوسه پورې د تېر په شان باقي پاتې ده.

څلورمه مرحله: څلورمه مرحله د دوو عمده فازونو درلودونکې ده چې په تدریج سره تېزه شوې تر دې پورې چې د بانک ستونزې یې د ومره په زور کېښې چې ساه یې وو تله.

دې وخت کې وروسته له ډېرې مودې څخه د گلاب الدين شېرزای اسلامي بانک د خصوصي بانک په بڼه منځ ته راغی. خو دې بانک و نه شوای کولای ترڅو یوڅه وکړي بالاخره له سقوط سره مخ شو.

په دویم فاز کې بانک کاملاً سقوط وکړ او ټول بانکي فعالیتونه له ماتې سره مخ شول. په هغه وخت کې د بانکونو حالت دومره بد شو چې ان د خپلو کار کوونکو د حقوقو تر عهده هم نشوای وتلای. او د بانک ټولې شتمنۍ خورا کمې او ټیټې درجې ته ښکته شوي. **پنځمه مرحله:** په دې مرحله کې د هیواد بیا رغاونې بانکونه هم پخپل غېږ کې و نیول. او ټول بانکونه د بانکي بیا رغاونې تېرنامې لاندې راغلل. که څه هم ځینې بانکونه له منځه ولاړل یا منحل او یا هم مدغم شول.

د دې مرحلې ځانګړتیاوې:

- بانکي لنډ فکریو ته باید د پای ټکی کېښودل شي.
- خصوصي بانکونه باید ډېر شي.
- د ولتي بانکونه باید بیا و څېړل شي.
- هغه تعداد بانکونه چې مثمر فعالیتونه یې تر سره کړي دي باید له منځه ولاړل شي.
- بهر نیو بانکونو ته باید اجازه ورکړل شي ترڅو په افغانستان کې پانګونه وکړي.
- سامله بانکي سيالي یا رقابت باید تشویق کړل شي.

د اووم څپرکې د مطالبو لنډيز

په دې څپر کې کې په افغانستان کې د بانکدارۍ پرا وونه ياد شوي دي او دغه پرا وونه عبارت دي له:

- لومړی پراو چې له 1932 څخه پيل او په 1959 باندې ختم شويدي.
  - دويمه مرحله چې له 1959 څخه پيل او په 1978 باندې ختميري.
  - درېيم پراو چې له 1978 څخه پيل او په 1991 باندې ختميري.
  - څلورم پراو چې له 1991 څخه پيل او په 2001 باندې ختميري.
  - پنځمه مرحله چې له 2001 څخه پيل او تراوسه پورې ادامه لري.
- په دې څپرکې کې د پانگې برخه نظر فېصدي ته په اړونده ارگانونو پورې يا ده شوي ده او همدا شان د بانکونو موخې، د بانکونو بيا رغاونه او په افغانستان کې د خصوصي بانکونو ايجاد او د هغوی رول په بيارغاونه او استخدام کې توضيح شوی دی.

د اووم څپرکې پوښتنې:

- ۱- په افغانستان کې بانکداري څو مرحلې وهلی دي نومونه یې واخلي؟
- ۲- په افغانستان کې لومړنی بانک کوم بانک دی او په کوم کال یې بنسټ ایښودل شوی دی؟
- ۳- د مرکزي بانک د نډې او د تاسیس د کال نوم یې واخلي؟
- ۴- په افغانستان کې لومړنی اسلامي خصوصي بانک په څه نامه وه نوم یې واخلي؟
- ۵- د رزاعتي، تعميراتي، صنعتي او صادراتي بانکونو موخې څه شی دي نومونه یې واخلي؟
- ۶- زموږ د ټولني په اقتصاد کې د خصوصي بانکونو رول څه ډول دی تشریح یې کړئ؟

عمومیات

ټولیزه موخه:

د یو لړ پانجو او بانکي اصطلاحاتو د جمع بندۍ خپرکی دی.

د زده کړې موخې: د دې خپرکې په پای کې محصلین باید د لاندې موضوعاتو تعریف او توضیح وکړای شي:

- لټراف کرېدت
- چک
- برات
- سفته
- معلوماتي تکنا لوژي، بانکي اصطلاحات، او اقتصاد
- د سنجش او قرضي د شتمنيو صنف بندي

د لټراف کرېدت اعتبار پانجه

هغه سند چې معمولاً د یوه بانک له لورې صادريږي او صادرونکی په هغه کې موافقه کوي ترڅو حوالې له ټاکلو شرایطو سره سم په سند کې ومنې او د اعتباري حساب پورونو ته چې مخکې منځ ته راغلی دي معامله کړي. د اعتبار پانې عمده ډولونه نسبت هغه تعهد ته چې صا د روونکی بانک یې کوي، او نظر مختلفو مواردو ته یې استعمال فرق کوي. اود بانک د مسؤلیت او تعهد پربنسټ د اعتبار پانجو ډولونه په لاندې ډول دي:

- ۱- ضمانت شوي اعتبار پانه
  - ۲- نه فسخ کېد ونکې اعتبار پانه
  - ۳- فسخ کېد ونکې اعتبار پانه
  - ۴- ضمانت شوي نه فسخ کېد ونکې اعتبار پانه
  - ۵- نه ضمانت شوي اعتبار پانه
  - ۶- متحد امال اعتبار پانه
  - ۷- مفتوحه يا پرانيستې اعتبار پانه
  - ۸- تجديد کېد ونکې اعتبار پانه
  - ۹- مسافرتي يا سفري اعتبار پانه
- د یاد ونې وړ ده، چې په تېرو څپرکیو کې له دې اعتبار پانو څخه د هرې یوې په اړه یا دونه شوي ده.
- چک:** هغه لیکلې حواله چې یو شخص د هغه په و سیله له هغو پیسو څخه چې په بانک کې یې لري یوڅه مبلغ را واخلي او یا یو چا ته حواله ورکړي، او یا په بل عبارت چک یوه لیکلې حواله ده چې معمولاً د یوه بانک د امانت ایښودنې له لورې صادر او بانک ته دا اجازه ور کوي ترڅو یو ټا کلی مبلغ هغه شخص ته چې په هغې کې نوموړې حواله وي تا د یه کړي
- سفته:** یوشی چې یوکس یې بل یوه ته د عاریت یا قرض په ډول ور کوي چې یوڅه موده وروسته یې بېرته را واخلي.
- او د بانکي او تجارت په اصطلاح هغه چاپ شوي ورقه چې پور ور کوونکی د خپل پور مبلغ او د ور کړې نېټه لیکي او طلب کارته یې ور کوي، طلب کار کولای شي د هغه د موندنې وجه بل شخص یا بانک ته پرېږدي.
- برات:** هغه سند دی چې له مخې یې د پیسو موندنه یا ورکړه بل یوه ته انتقالیږي. هغه څوک چې برات لیکي او چا ته د ستور ور کوي چې پیسې بل یوه شخص ته ور کړي برات گېر یا د یږي، اود مالپې او تجارت په اصطلاح کې د بل کلیمه د اسنادو مختلفو ډولونو ته د سوداگریزو مالونو د حمل او نقل پولي معاملاتو ته اړونده او د پورونو ترلاسه کولو ته یې نسبت ورکول کیږي.

د پور د شتمنيو د بڼدي اود هغوی د پرووېژن سنجش:

ټول بانکونه باید خپل ځان د ربع وار په اساس د پور له شتمنيو څخه له پینځو کتگور یو څخه په یوه کتگورۍ کې چې په لاندې ډول پېشنهاد شوي دي صنف بڼدي کړي. بانک د تصمیم نیونې په مهال د پور د شتمنيو د صنف بڼدي په ارتباط چې له پینځو کتگور یو څخه په یوه کتگورۍ کې مطرح شوي ده باید لارښونه یې وشي. د بانکونو په ذریعه د پور د شتمنيو صنف بڼدي باید د افغانستان بانک د صنف بڼدي له تفاهم سره سم تر سره شي.

د هرې شتمنۍ په اړه د افغانستان بانک د صنف بڼدي د تصمیم تر منځ او د بانک د صنف بڼدي تر منځ توپیر باید د هغوی تر منځ د تفاهم تابع وي. اما د افغانستان بانک د صنف بڼدي تصمیم باید په ټولو حالاتو کې نها یې موضوع وي.

سټنډرډ یا معیاري: یوه صنف بڼدي شوي شتمني د سټنډرډ په حیث په عادي ډول ورکول کېږي.

د خالص، سالم، ارزښت په ذریعه او د پور اخستونکې د ورکولو په وړتیا حمایت کېږي. سټنډرډ ډې شتمنۍ له نورماله کړنو څخه نمایندګي کوي، او پرووېژنونو (زیرمو) په یو فیصد ۱٪ شامله ده.

عمومي کړېدت

۱- د څارنې وړ: یوه صنف بڼدي شوي شتمني د مراقبت په حیث په کافي اندازې سره ساتله کېږي. اما په بالقوه ډول سره کمزورې وي. دا ډول شتمني د یوه نه تضمین شوي کړېدت خطر تشکیلوي. اما تحت المعیار ته صنف بڼدي اړینه نه بلل کېږي. د خطر کړېدت ممکن وړوکی وي. دا ډول شتمني د شرایطو په برخه کې یا د هغې مشخصې او ضاع په اړه چې یې په اطراف کې قرار لري نه تضمین شوي تلفي کېږي. لږ تر لږه یوه شتمني باید هغه مهال د څارنې وړ په حیث صنف بڼدي شي. چې د اصل قرضې د اندازې د ورکړې او ټکټانې له وخته یې له 31 ورځو څخه تر 60 ورځو پورې تېرې شوې وي د څارنې وړ شتمنيو بېلګې دا دي چې که چېرې اصلاح نشي د بي تدبیرې پورونې د کاري اجرا آتو په ذریعه تضعیف کېږي. خو د کارمند د ناتوانۍ په صورت کې د بانک پور د هغوی سم نظارت او د کاري تجربې د نه شتون او د کافي اسنادو د عدم موافقت په صورت کې او د اجرا وړ او یا کمزوري کنټرول په ضمانت باندې محدود ندی. د څارنې وړ شتمني لږ تر لږه ۵٪ پرویژن کړېدت ته اړتیا لري.

۲- تحت المعيار: يوه صنف بندي شوي شتمني منحيت تحت المعيار په نه کافي ډول د سالم خالص ارزښت په واسطه او د ور کړې ظرفيت او ياهم د ضمانت په ذريعه حمايت کيږي. په هغه صورت کې چې له هغوی څخه کوم يو هغه حمايت کړي. دغه راز يا ده شوي شتمني د تمايز احتمال په واسطه مشخص کيږي، چې بانک يوه اندازه خساره په هغه صورت کې چې نيمگړتياوې رفع نشي بڼايي ويې مني.

لږ تر لږه يوه شتمني بايد هغه مهال د تحت المعيار په حيث صنف بندي شي، چې د هغه د ټکټانې او اصل قرضې د ور کړې له نېټې څخه له 60 تر 90 ورځو پورې تېرې شوي وي او ۲۵٪ پروېژن کړېد ت ته اړتيا لري.

۳- مشکوک: يوه صنف بندي شوي شتمني د مشکو کې شتمني په حيث د ضعف ټولې ذاتي نکتې چې په شتمنيو کې صنف بندي شوي د تحت المعيار په حيث شتون لري د ځانگړو جريانونو درلودونکې دي چې د چارو ټولې دغسې د ضعف نکتې راتولېږي او تصفيې لره په بشپړ ډول فعلي شرايطو ته په کتو سره يې ارزښت مطمئن او غير متحمل جوړوي. که څه هم د خسارې احتمال د فکتورونو په خاطر ډېرزيات تړاو لري. د نوموړې شتمني صنف بندي د خسارې په حيث تخمين شوي ترڅو چې وضعيت يې دقيق مشخص کيږي معلق به وي. د داسې تړلو فکتورونو بېلگې مشتملې دي. اما د اکتساباتو په ادغاماتو سره د پانگې نوي جوړښت په لاس کې نيول نوي ضمانت يا د حقيقي مالي پلانونو تمويل به نه وي محدود.

يوه شتمني بايد لږ تر لږه هغه مهال د مشکوک په حيث صنف بندي شي چې د ټکټانې او د اصلي پور د مقدار د ادا کولو له نېټې څخه له 91 تر 180 ورځو پورې تېرې شوي وي. مشکو کې شتمني لږ تر لږه د (50%) پروېژن (زېرمې) کړېد ت ته اړتيا لري.

۴- لا حصول: د لا حصول په صفت باندې صنف بندي شوي شتمني د راتولونې غير قابل بلل شوي ده او دا ډول کوچنی ارزښت چې تداوم يې د يوې بانکي شتمني په توگه تضمين نه لاصول کيل کېږي. لاصوله صنف بندي په دې مانا نه ده چې نوموړې شتمني د نجات د بيا موندنې له هيڅ کوم ارزښت څخه برخورداره نه وي. اما سر بېره پردې چې دکوم درد دوا هم نشي کيدای، نو حذف کيدل يې بايد وځنډول شي چې شتمني يې ارزښته ده که څه هم د هغې يوې برخې بيا موندنه ممکن په راتلونکې کې منځته راشي. يوه شتمني لږ تر لږه هغه مهال د لاصول په حيث صنف بندي کيږي

چې د ټکټانې او د اصل قرضې د مقدار ورکړې له نېټې څخه یې / 180 ورځې او یا له هغې څخه ډېرې تیرې شوي وي، لا حصوله شتمنۍ لږ تر لږه 100% فیصده پرویزن کریدت ته اړتیا لري.

په سوداگریزو بانکونو کې د پور ورکړې شرایط: کله چې سوداگریز بانکونه وغواړي پېرودونکو ته وام او یا پور ورکړي نو تر ورکړې مخکې پرهغوی باندې یولړ شرایط وضع کوي ترڅو د هغوی د پور پس منظر په خطر کې نه وي. شرایط په لاندې ډول دي:

- ۱- د پور اخستونکې نوم ، ولد او ولدیت
  - ۲- د فعالیت ځای محل او پته
  - ۳- د فعالیت ځای د حقوقي جوړښت ډول
  - ۴- د سوداگریز جواز پاڼې نمبر
  - ۵- د شرکت د ریئس او مرستیالانو نوم
  - ۶- د فعالیت ځای غیر منقوله شتمني
  - ۷- د فعالیت بیلانس
  - ۸- د پور اخستنې موخه
  - ۹- د تضمین کوونکې شرکت معرفي
  - ۱۰- د جايداد د قبالي وړاندې کول چې د بانک په تضمین کې ورکول کېږي
  - ۱۱- د ټکټا نې د تمویل سرچینې او د اخیست شوي پور اعا ده
  - ۱۲- د مطا لبه شوي پور اندازه
  - ۱۳- وړاند ویل شوی ما لي پلان
  - ۱۴- په فعالیت ځای کې د تجهیزاتو د نصبولو څرنگوالی
  - ۱۵- په کال کې د شرکت د پلورنو اندازه
  - ۱۶- د شرکت د ریئس او معاونینو د مقروضیت اندازه
  - ۱۷- په باند نیو او بهر نیو بانکونو کې د معاملاتو ډول
  - ۱۸- ټول مالي امکانات
  - ۱۹- پر عایداتو باندي د مالیاتو ورکونه
  - ۲۰- د شرکت د صورت حساب وړاندې کول
  - ۲۱- د مرتبه پلان د بنس وړاندې کول
  - ۲۲- هغه جايداد چې تر بانکي تضمین لاندې ورکول کېږي، باید د شرکت د ریئس او یا معاونینو ملکیت وي.
- د پورته یادو شویو معلوماتو له راټولونې څخه وروسته قرضه بڼایي د متقاضي لپاره اجرا شي.

سوېفت او د استفادې طريقه يې

د سوېفت لغت چې ټينگ شوی دی له پورتنۍ جملې څخه دی، او د مالي بنسټونو له ډلې څخه دی چې په بانکدارۍ او نورو اقتصادي څانگو کې فعاليت کوي. د دې څانگې د ايجاد مفکوره د يوڅو نوښتگرو اشخاصو په همت په 1973 ز-کال د بلجيم هېواد د برو سلز په ښار کې پېشنهاد کړای شو. او د 235 بانکونو او نورو مالي نهادونو په واسطه چې د نړۍ له (15) مختلفو هيوادونو څخه راټول شوي و، د حمايت وړ وگرځېده.

د معاملاتو لپاره د ځانگړو بين المللي ستند رد ونو په چوکاټ کې، د دې کمپنۍ د تاسيس موخه د يوې بين المللي مالي عمومي ژبې رامنځته کېدل، د يوې بين المللي مشترکې شبکې جوړول، د اطلاعاتو جريانونه او د بين المللي اړيکو شبکه د مالي مؤسساتو ترمنځ لکه بانکونه او نور داسې مالي بنسټونه وه.

ددې شبکې د گټې اخستنې د کړنلارې اساس او نور بين المللي قواعد په 1975 ميلادي کال طرح ريزي شول او با لآخره په 1977 کال يې په ژوندۍ بڼه د عمل په ساحه کې را ودا نگل چې لومړنی پيام د هغه وخت د شهزاده او د بلجيم د شاهي دولت د فعلي شاه له لورې ولېږل شو. د دې سيستم معرفي کول له خورا ډېر امنيت او استفادوي حفاظت څخه برخمن دی داشبکه وتوانېده چې له دريو لسيزو څخه په زياته موده کې دنړۍ له بيلابيلو نقاطو څخه د گډونکوونکو پام ځانته را وړوي. خپرې شوي احصايې ته په کتو سره د دې سيستم د استفا ده کوونکو تعداد اضافه له اته زرو بنسټونو او په نړۍ کې له 210 هيوادونو ته رسېږي چې هر کال د 2/5 ميلاردو په شاوخوا کې د نها دونو ترمنځ پيامونه لېږل کيږي او موندل کيږي.

د سويفت د استفادې طريقه: د سويفت شبکې يو سيستم معرفي کړی دی چې له نړيوالو ستندردونو سره مطابقت لري او يوه پېژندل شوي بين المللي وسيله ده. په مجموعي ډول د (999) پيا مونو په تعداد سره په دې سيستم کې پيا مونه شتون لري چې له دې پيا مونو څخه يې يو تعداد په سيستم پورې اړوند ږي او يو بل تعداد يې په استفا ده کوونکو پورې اړوند ږي. د لا اسانتيا پخاطر له پيا مونو څخه استفا ده په لاندي ترتيب ډل بندي شوي ده:

۱- د چکونو او پيروونکو ورکړې

۲- د مالي مؤسساتو ترمنځ نيوکې

- ۳- د خزانه داری- مار کېټونه، د اسعارو تبادلې، پولي مارکېټونه او د هغوی سرچېنې
- ۴- لاس ته راوړنې او نقدي اسناد
- ۵- د اسهامو مارکېټ
- ۶- د قيمتي فلزاتو د خزانه داری- مار کېټونه
- ۷- گړنتی او لیکل شوی اعتبار پانې
- ۸- سفري چکونه
- ۹- د نقدي و جوړو اداره او د پېرودونکو وضع
- ۱۰- د گډو پيا مونو گروپ

بانکي او اقتصا دي اصطلاحات:

۱. مخکې ورکړه، اعانه
۲. لامل، نمایندې- استازی
۳. د اسعارو بیه، پیسې، صرف
۴. د منا بعو تخصیص
۵. د معاش ملاتړه مقرري
۶. مبلغ میزان
۷. شتمني
۸. پښتوانه
۹. وروسته پاتې هیوادونه
۱۰. بدې پیسې
۱۱. تور بازار
۱۲. بیلانس
۱۳. متوازنه بودجه
۱۴. بانک
۱۵. په روان حساب کې اعتبار
۱۶. د حوالې برات
۱۷. چک
۱۸. بانکي پس انداز

۱۹. بانکي تنزيل
۲۰. بانکتوت
۲۱. بانکداري
۲۲. بانکي اعتبار
۲۳. د جنس تبادلہ په جنس سره
۲۴. منفعت
۲۵. اقتصادي محاصرہ
۲۶. قيمتي اوراق
۲۷. رونق، جھش
۲۸. استقراض
۲۹. بورس
۳۰. تحريم
۳۱. خانگه، رسته
۳۲. بودجه
۳۳. د بودجې توازن
۳۴. کسب او کار، راکړه ورکړه
۳۵. سودا گريزه دوره
۳۶. ظرفيت
۳۷. د پانگې ضريب
۳۸. د پانگې تشکيل
۳۹. په جريان کې د وجوه نقد
۴۰. مرکزي بانک
۴۱. ارزانه پيسې
۴۲. تجارت
۴۳. کالي
۴۴. مشترک بازار
۴۵. رقابت
۴۶. امتياز

- ۴۷. مصرف
- ۴۸. قرارداد
- ۴۹. شرکت
- ۵۰. له نورم شخه را پورته شوي مصارف
- ۵۱. د سقوط بهران
- ۵۲. اعتبار
- ۵۳. بهران
- ۵۴. پیسې، رسمي پیسې
- ۵۵. گمرکي کارونه
- ۵۶. پېرودونکی
- ۵۷. گمرک
- ۵۸. تجارتي دوران
- ۵۹. پور، بدھي
- ۶۰. د دفاعي اوراقو پور
- ۶۱. کسري
- ۶۲. د تورم ضد
- ۶۳. تقاضا
- ۶۴. امانت
- ۶۵. استهلاکات
- ۶۶. د پیسو لپاره د نرخ تنزیل
- ۶۷. مستقیم مالیات
- ۶۸. هدایت شوی اقتصاد
- ۶۹. تخفیف، تنزیل
- ۷۰. د تنزیل د نرخ سیاست
- ۷۱. توزیع
- ۷۲. د برخو گټه
- ۷۳. گمرکي حقوق
- ۷۴. د ارزانه پیسو سیاست

۷۵. اقتصادي تحليل
۷۶. اقتصادي تو سعه
۷۷. اقتصادي وده
۷۸. اقتصادي سياست
۷۹. اقتصادي رفاه
۸۰. اقتصادي علم
۸۱. تبادلہ
۸۲. د اسعارو کنترول ، د اسعارو نظارت
۸۳. غيرمستقيم ماليات
۸۴. اعتباري پيسې
۸۵. مالي شتمنى
۸۶. مؤسسہ، تصدي
۸۷. مالي
۸۸. مالي سياست
۸۹. تموجات، نوسانات
۹۰. خارجي اسعار
۹۱. بهرنى تجارت
۹۲. بشپړ استخدام
۹۳. د عمومي قيمتونو سطح
۹۴. د پيسو سيستم
۹۵. د طلا د اسعارو حمايتي سيستم
۹۶. د طلا مشترک صندوق
۹۷. دولتي اسنادو قرضه
۹۸. دولتي قيمتي اوراق
۹۹. نا خالصه درآمد
۱۰۰. غير فعاله پيسې
۱۰۱. وارداتي انفلاسيون
۱۰۲. درآمد

- ۱۰۳. د درآمد توزیع
- ۱۰۴. د درآمد او سیاست
- ۱۰۵. بېمه
- ۱۰۶. بهره، ربع
- ۱۰۷. بین المللي پورونه
- ۱۰۸. بین المللي پولی صندوق
- ۱۰۹. بین المللي پولی نظام
- ۱۱۰. موجودي
- ۱۱۱. پانگونه
- ۱۱۲. ځمکنی اصلاحات
- ۱۱۳. سطح، میزان
- ۱۱۴. د عمر بېمه
- ۱۱۵. نقد، تازه نقد
- ۱۱۶. د تازه نقد دام
- ۱۱۷. اوږد مهاله پور
- ۱۱۸. عمومي یا ملي اقتصاد
- ۱۱۹. بازار
- ۱۲۰. اقتصاد یا د تصدي اقتصاد
- ۱۲۱. پولی پیسه
- ۱۲۲. پولی نظارت
- ۱۲۳. پولی انقباض
- ۱۲۴. پولی اقتصاد
- ۱۲۵. د پولی مفاد یرو جریان
- ۱۲۶. پولی نورم
- ۱۲۷. پولی بی ثباتی
- ۱۲۸. پولی سیاست
- ۱۲۹. پیسې
- ۱۳۰. پولی مزد

- ۱۳۱. رهن - گروي
- ۱۳۲. اسمي ارزښت
- ۱۳۳. عادي قېمت
- ۱۳۴. طبعي منابع
- ۱۳۵. د پور ورقې
- ۱۳۶. د پلورنې څو اړخيزه انحصار
- ۱۳۷. د پېرود نې څو اړخيزه انحصار
- ۱۳۸. د آزاد بازار د عمليا تو سياست
- ۱۳۹. قرضي لگښتونه
- ۱۴۰. محصول
- ۱۴۱. مالکيت
- ۱۴۲. کاغذي پيسې
- ۱۴۳. دايمي درآمد
- ۱۴۴. سرانه عايد
- ۱۴۵. پدیده
- ۱۴۶. پلاني اقتصاد
- ۱۴۷. پلا ننگذاري
- ۱۴۸. سياست
- ۱۴۹. سرانه ماليات
- ۱۵۰. قېمت
- ۱۵۱. توليد
- ۱۵۲. سود، مفاد
- ۱۵۳. عمومي مالیه
- ۱۵۴. د پېرودنې توان
- ۱۵۵. خالص
- ۱۵۶. کاهش
- ۱۵۷. اجازه
- ۱۵۸. درآمد

۱۵۹. زېرمې
۱۶۰. معاش
۱۶۱. پلورنه
۱۶۲. پس انداز
۱۶۳. قيمتي اوراق
۱۶۴. لنډمهاله
۱۶۵. ټولنيز مصارف
۱۶۶. ټولنيزه بېمه
۱۶۷. د ځانگړې اخيستني حق
۱۶۸. مسكوك نقد
۱۶۹. ساكن اقتصاد
۱۷۰. د قيمتي اوراقو بورس
۱۷۱. عرصه
۱۷۲. د اقتصا دي فيز پړاو
۱۷۳. تعرفه
۱۷۴. ماليه
۱۷۵. نظريه
۱۷۶. د تجارت بېلانس
۱۷۷. راکړه ورکړه، معامله
۱۷۸. انتقالات
۱۷۹. خزانه
۱۸۰. ارزښت
۱۸۱. ثروت
۱۸۲. رفاه
۱۸۳. د رفاه اقتصاد

د اتم څپرکي د مطالبو لنډيز:

په اتم څپرکي کې داسې موضوعات لکه لټراف کريد ت او د هغه ډ ولونه، چک، سفته او برات تعريف شوي دي. د شتمنيو صنف بندي، قرضه او د هغوی د پرويژن برخه د قرضې په ورکړه باندې د پرويژن د برخې اغيزې او د هغوی پس منظر. د پېرودونکو لپاره په خصوصي، دولتي او سوداگريزو بانکونو کې د قرضې شرايط او عيني جايداد د قرار ورکولو تر تضمين لاندې د کرېدتي مؤسساتو په اختيار کې، په دولتي، خصوصي او سوداگريزو بانکونو کې د سويفت ځای په ځای کول او نصبول. له دې شبکې څخه د استفادې طريقه او د هغو پېرودونکو لپاره د سهولت او امنيت راوستل چې په بانکونو کې سر وکار لري، ځای شوي دي.

د اتم څپرکي پوښتنې:

- ۱- لټراف کريد ت تعريف کړئ ؟
- ۲- د لټراف کريد ت ډولونو نومونه واخلى ؟
- ۳- چک تعريف کړئ ؟
- ۴- د سفتې په اړه څه پوهيږئ تشریح يې کړئ ؟
- ۵- برات څرنگه سند دی تعريف يې کړئ ؟
- ۶- د قرضې شتمني په څو کتگوريو تقسميږي نومونه يې واخلى ؟
- ۷- پرويژن څه شی دی تشریح يې کړئ ؟

سرچینې او اخیستنې

- ۱- داکتر علی جهانخانی و داکتر علی پارسایان (پ-ل ارزو و بانکداری) سال ۱۳۸۹.
- ۲- ماجدی تهران، علی حسن گلریز، پول و بانک از نظر سیاست گذاری تهران سال ۱۳۷۷.
- ۳- اسناد ارایه شد از جانب بانک جهانی.
- ۴- پوهنمل محمد عارف غوثی قاموس اقتصاد کابل بهار سال ۱۳۵۲.
- ۵- پوهندوی سید مسعود پول و کریدت مطبعه فیصل کابل بهار سال ۱۳۸۷.
- ۶- پوهندوی سید مسعود بانکداری چاپ خانه فرعی کابل جوزا سال ۱۳۸۶.
- ۷- جمله ماهوار بانک مرکزی افغانستان سال ۱۳۸۷.

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت دښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې دعینې او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیاکننه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوشښ وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میرانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املایي او انشایي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخوکې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوشښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د گټې وړ وګرځي.

پته: دپوهنې وزارت - د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د تعلیمي نصاب د انکشاف ریاست - د کتابونو د تالیف او د درسي ممدو موادو د برابرولو عمومي مدیریت.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**